



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická



Formy žákovské samosprávy a jejich vliv na výchovu k občanství

Diplomová práce

Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obory: 7503T045 – Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
7504T243 – Učitelství českého jazyka a literatury

Autor práce: **Bc. Kateřina Svobodová**
Vedoucí práce: PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.



ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Svobodová**
Osobní číslo: **P17000708**
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**
Studijní obory: **Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy**
Učitelství českého jazyka a literatury
Název tématu: **Formy žákovské samosprávy a jejich vliv na výchovu k občanství**
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se bude věnovat problematice žákovských samospráv ve vztahu k občanské výchově na druhém stupni základních škol. V praktické části diplomové práce studentka porovná fungování různých typů školních žákovských samospráv na vybraných školách v regionu. Studentka se bude v průběhu příprav a vypracovávání řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K., DANEŠ, J. Úvod do politologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4.

DOPITA, M., HRACHOVCOVÁ, M., eds. Výchova k demokracii v transformující se společnosti. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0306-4.

DOPITA, M., ed. Konstrukce politična ze strany dětí. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2002. ISBN 80-244-0476-1.

HEYWOOD, A. Politologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-115-1.

KLÍMA, M. Volby a politické strany v moderních demokraciích. Praha: Radix, 1998. ISBN 80-86031-13-6.

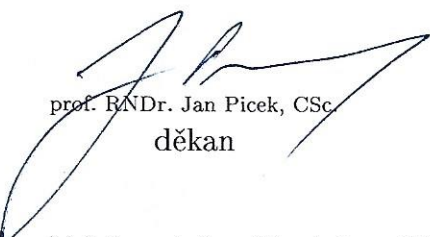
Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.

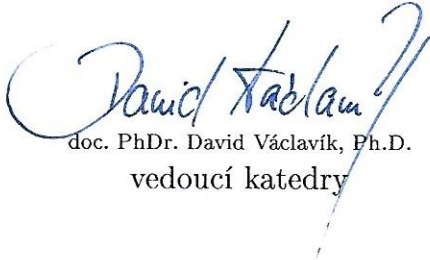
Katedra filosofie

Datum zadání diplomové práce: **20. dubna 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2019**


prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan




doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 24. dubna 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

24. 6. 2019

Bc. Kateřina Svobodová



Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala **PaedDr. ICLic. Michalu Podzimkovi, Ph.D., Th.D.** za konzultace a odborné rady při vypracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat koordinátorkám žakovských parlamentů, které se mnou ochotně spolupracovaly a poskytly mi dostatek podkladů k napsání druhé části diplomové práce – jmenovitě to jsou za ZŠ Partyzánská Mgr. Petra Slámová, Mgr. Kristýna Beránková a Mgr. Ivana Vobořilová, za ZŠ Lesní Mgr. Petra Gabarová a za ZŠ Zákupy Mgr. Jaroslava Neumannová, Mgr. Pavlína Vytisková a Mgr. Marcela Kopřivová.

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o žákovských parlamentech a jejich provázaností s Rámcovým vzdělávacím programem. V úvodu práce jsou objasněny pojmy participace, s důrazem na participaci žákovskou, a žákovská samospráva. V rámci žákovské samosprávy je popsána historie, formální struktura, složení, funkce, náplň i námitky proti jejímu zavedení. Část práce se pak věnuje fungování žákovských parlamentů podle metodických příruček, a to z hlediska založení, vedení, voleb, rozhodování, propagace, reflexe a motivace. Následující kapitola pojednává o Rámcovém vzdělávacím programu, především o klíčových kompetencích, průřezových tématech a očekávaných výstupech z Výchovy k občanství, které by měly být skrze žákovský parlament naplňovány. Základem práce je popis fungování žákovské samosprávy na vybraných školách našeho regionu, pod který je zahrnuta struktura žákovských parlamentů, průběh zasedání a charakteristika akcí a projektů, které proběhly za tento školní rok. Činnost žákovského parlamentu je porovnána s požadavky RVP, které jsou v rámci práce definované.

Klíčová slova: participace, žákovská samospráva, žákovský parlament, Rámcově vzdělávací program, očekávané výstupy, klíčové kompetence, průřezová témata

Abstract

The thesis focuses on Students' Parliaments and their interconnection with the Framework Education Programme. The beginning of the thesis explains terms participation, with the emphasis on pupils' participation and a Students' Self-government. The history, formal structure, composition, function, contents and objections to its implementation are described in terms of the Students' Self-government. A part of the work is devoted to the functions of pupils' parliaments according to methodological manuals, namely from the point of view of establishment, leadership, elections, decision making, propagation, reflection and motivation. The next chapter focuses on Framework Education Programme mainly on key competencies, cross-curricular topics and expected outcomes in Citizenship Education which should be reached through a Students' Parliament. The major part of the thesis is based on the description of the functioning of a Students' Self-government in selected schools of our region, which includes the structure of a Students Parliament, the course of meetings and description of events and projects, which took place this school year. The activity of Students' Parliament is compared with the requirements of the Framework Educational Programme which are defined in the thesis.

Keywords: participation, Students Self-government, Students' Parliament, Framework Education Programme, expected outcomes, key competencies, cross-curricular topic

Obsah

Úvod.....	10
Teoretická část	12
1 Participace.....	12
1.1 Žákovská participace.....	13
1.2 Podoby žákovské participace	14
2 Žákovská samospráva	16
2.1 Historie.....	16
2.2 Pojem žákovská samospráva.....	18
2.2.1 Struktura žákovské samosprávy	19
2.2.2 Složení žákovské samosprávy	21
2.2.3 Funkce žákovské samosprávy	22
2.2.4 Náplň žákovské samosprávy	24
2.2.5 Námitky proti zakládání žákovské samosprávy	25
2.3 Žákovský parlament.....	26
2.3.1 Založení.....	26
2.3.2 Vedení	27
2.3.3 Volby.....	27
2.3.4 Princip rozhodování	28
2.3.5 Propagace a přenášení informací ve škole	29
2.3.6 Motivace na začátek, reflexe na konec.....	30
3 Výchova k občanství (občanské vzdělávání) v RVP	31
3.1 Rámcový vzdělávací program (pro základní vzdělávání).....	31
3.2 Vzdělávací oblasti a vzdělávací obory	32
3.2.1 Výchova k občanství.....	32
3.3 Průřezová témata.....	34
3.3.1 Výchova demokratického občana	35
3.3.2 Osobnostní a sociální výchova.....	36
3.3.3 Další průřezová témata.....	37
3.4 Klíčové kompetence.....	38
3.4.1 Kompetence občanské.....	38
3.4.2 Kompetence komunikativní, sociální a personální.....	38
3.4.3 Kompetence k řešení problémů, kompetence pracovní.....	39

Praktická část	41
4 Základní škola Zákupy	42
4.1 Obecné informace o ŽP.....	43
4.2 Průběh zasedání.....	47
4.3 Ponožkový den.....	49
4.4 Další akce.....	50
4.5 Fungování parlamentu, očekávané výstupy a kompetence	52
5 Základní škola Partyzánská, Česká Lípa.....	55
5.1 Obecné informace o ŽP.....	55
5.2 Průběh zasedání.....	57
5.3 Sv. Valentýn.....	60
5.4 Další akce.....	61
5.5 Fungování parlamentu, očekávané výstupy a kompetence	62
6 Základní škola Lesní, Liberec	64
6.1 Obecné informace o ŽP.....	65
6.2 Průběh zasedání.....	66
6.3 Projekt Světluška.....	68
6.4 Další akce.....	69
6.5 Fungování parlamentu, očekávané výstupy a kompetence	71
Závěr	74
Seznam použitých zdrojů	80

Úvod

Tato práce se zabývá žákovskou samosprávou, především pak fungováním žákovských parlamentů a jejich naplňování požadavků plynoucích z Rámcově vzdělávacího programu. Stěžejní bude tedy v teoretické části charakteristika pojmů žákovská samospráva a žákovský parlament a následně vybrání vhodných požadavků (ať už očekávaných výstupů, nebo osvojovaných dovedností, znalostí, hodnot). V praktické části pak budou rozebrány tři školní parlamenty vybraných škol z Libereckého kraje.

Cílem této práce je porovnat fungování vybraných školních parlamentů na základě pozorování jejich zasedání, průběhu projektů, rozhovorů s koordinátory a prostudováním různých materiálů obdrženy od členů parlamentu s tím, jak by měly fungovat podle literatury a jak naplňují vybrané cíle z RVP.

První kapitola se bude věnovat pojmu participace a jeho možným významům. Důraz bude kladen na žákovskou participaci, její různé modely a místo školní samosprávy v ní.

Druhá kapitola bude pojednávat o školní samosprávě z hlediska historie i dnešního pohledu. Zajímat mne bude vymezení, organizace a složení, funkce, náplň i námitky proti jejímu zakládání.

Třetí kapitola se pak zaměří přímo na žákovské parlamenty a bude čerpat především z metodických příruček vzniklých pod Centrem pro demokratické učení. Kapitola se bude podrobně věnovat vzniku školních parlamentů, volbám i adekvátnímu průběhu setkání.

V poslední kapitole pak budou charakterizovány pojmy Výchova k občanství, průřezová témata a klíčové kompetence. Následně budou na základě předchozích kapitol vybrány cíle nebo dovednosti, které by měly žákovské samosprávy naplňovat.

V praktické části se pak zaměřím na popis a srovnání žákovských parlamentů na Základní škole Partyzánská v České Lípě, na Základní škole Zákupy a na Základní škole Lesní v Liberci s vybranými požadavky RVP. U každého parlamentu budou popsány formální náležitosti, průběh zasedání, obecný přehled minulých akcí a projektů a poté jeden vybraný projekt, a vždy budou dány do souvislostí s RVP.

Z literatury tvoří základ práce především kniha Vladimíra Konvičky *Žákovská samospráva* a metodické příručky *Žákovská parlament I., II., III.* od Centra pro demokratické učení. Publikace V. Konvičky vyšla v roce 1947 a pracuje především s třídní samosprávou, tedy samosprávou uvnitř jednotlivých tříd. Proto tvoří tato publikace zá-

klad pro kapitolu *Žákovská samospráva*. Metodické příručky vyšly v roce 2012 a radí vedení, učitelům a koordinátorům jak na škole nejlépe pracovat s žákovským parlamentem tak, aby byl úspěšný. Základem je tedy samospráva na úrovni školy, a především ta je stěžejní pro tuto práci, a proto jsem ji vymezila vlastní kapitolu. Třetí důležitý zdroj tvoří Rámcový vzdělávací program, který jsem doplňovala články z Metodického portálu RVP.

Teoretická část

1 Participace

Pro moderní dobu je pojem participace určující především z pohledu politického, ale už dlouhou dobu předtím se mluvilo o participaci jako o základním smyslu života – at' už to byla participace na vlastních idejích, Boží důstojnosti, přírodě, kultuře. V moderní době se definuje participace ve vztahu k politice po vzoru W. Stange a D. Tiemanna jako „*odpovědná účast zainteresovaných na pravomoci rozhodovat o své přítomnosti a budoucnosti.*“ Dále uvádí, že participace je subjektivní stránkou demokrati- zace.¹

Politická participace je spojována především s procesem voleb, ale pojem partici- pace se může pojít i s neziskovým sektorem a občanskou společností a potom mluvíme o participaci občanské, která přispívá k integraci společnosti. Pojem demokracie je spo- jován s participací i v tomto kontextu – demokratický politický systém dává občanu možnost ovlivňovat věci veřejné. Ještě si ujasněme, že občanská společnost je tu chápá- na jako oblast mezi soukromým sektorem a státem – jedná se tedy o dobrovolné sdružování mimo trh, stát i soukromý život, v rámci kterého si uvědomujeme naši pro- vázanost.²

Participace se také chápe jako „*oprávněné podílení, což dále znamená: účastnit se, spolurozhodovat, být vyslechnut, mít připomínky, navrhopvat, uplatňovat své názory a zájmy, být připraven převzít odpovědnost, mít odpovědnost a spoluodpovídat.*“³

Důležitou roli v participaci sehrála Listina základních práv a svobod, která byla při- jata jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb. Federálního shromáždění České a Slovenské fe- derativní republiky a stala se následně také součástí ústavního pořádku České republiky. V rámci politických práv a svobod je lidem zajištěno právo podílet se na správě věcí veřejných.

Než se dostaneme k žákovské participaci, tudíž k participaci, která probíhá ve vzdě- lávacím procesu, je třeba ještě zmínit jeden závažný dokument, který se týká právě dětí, a tím je Úmluva o právech dítěte. Tato úmluva navázala na Deklaraci o právech dítěte

¹ KAPLÁNEK, M., KOČEROVÁ M. Participace – nejlepší způsob výchovy k demokracii. *E- pedagogikum* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, (1) [vid. 2019-03-02]. s. 19.

² GUASTI, P., ŘEHÁKOVÁ, B. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha: Soci- ologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-7330-091-5. s. 16, 25-27.

³ ŠTURMA, J., JANIŠ, K. ed. *Práva a participace dětí v rodině, ve škole a ve veřejném životě: sborník z pracovního semináře konaného 21. 4. 1999*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-507-x. s. 75.

z roku 1959, která nebyla právně závaznou. Už od roku 1979 se OSN pokoušelo vytvořit právně závazný dokument na ochranu dětí, nicméně se to podařilo až za deset let a to především kvůli tomu, že v OSN zasedaly země, které měly naprosto odlišný přístup k lidským právům, a najít kompromis mezi všemi nebylo snadné. Nicméně 20. listopadu roku 1989 Valné shromáždění OSN jednohlasně přijalo Úmluvu o právech dítěte. V září o rok později vyšel dokument v platnosti a v roce 2002 byl podepsán všemi zeměmi světa, výjimkou Somálska a USA. V Československé federativní republice nabyla Úmluva platnost 6. února 1991 a stala se právním dokumentem nejvyššího řádu – je tedy nadřazená zákonům země. O dva roky později ji převzala i samostatná Česká republika.⁴ Tato úmluva garantuje každému dítěti právo „svobodně vyjadřovat své názory, a to na všechny náležitosti, které se jej týkají.“⁵ Nejen že má dítě právo své názory vyjadřovat, má ale i právo ovlivňovat rozhodnutí, co se s ním stane, právo, aby jeho přání byla brána v úvahu, pokud se ho osobně dotýkají, má právo být připravováno na svobodu a naučit se přebírat více odpovědnosti, která přísluší vždy jeho věku.⁶

1.1 Žákovská participace

Než se dostaneme k žákovské participaci, řekněme si nejdřív, jak Evropská správní komise pro mezivládní spolupráci v oblasti politiky roku 1992 definovala participaci mládeže. Tato participace byla rozdělena do tří oblastí – právo mladých lidí podílet se na životě společnosti tím, že přijmou své povinnosti a odpovědnost v každodenním životě, právo ovlivňovat dění okolo sebe demokraticky a právo účastnit se procesů, které slouží k rozvoji politiky vůči mládeži. Problém je v tom, že v praxi dochází k zaměnění pojmů participace a integrace, takže jde jen o přijetí pravidel, které stanovili dospělí. Dalšími dokumenty, které sehrály důležitou roli v participaci mládeže, byly Světový program činnosti pro mládež do roku 2000 a dále, schválen roku 1995, Bílá kniha Evropské komise – Nový podnět pro evropskou mládež (2002) a Revidovaná evropská charta účasti mladých lidí na životě měst a regionů (2003). Snaha o převedení

⁴ HRADEČNÁ, M., HEJLOVÁ, H., NOVOTNÁ-DĚDEČKOVÁ, J. *Práce učitele s právy dítěte*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy - Středisko vědeckých informací, 1996. ISBN 80-86039-16-1. s. 5.

⁵ BÍLEK, P. *Výchova a vzdělávání v oblasti lidských práv: (referenční příručka pro pedagogy středních a vyšších škol)*. Praha: Český helsinský výbor, 2002. ISBN 80-86436-10-1. s. 12-13, 28-29.

⁶ HRADEČNÁ, M., HEJLOVÁ, H., NOVOTNÁ-DĚDEČKOVÁ, J., pozn. 4, s. 6.

participace do praxe se děje až od druhé poloviny 90. let, do té doby se vše dělo na rovině teoretických konceptů.⁷

Pedagogičtí pracovníci by měli být sami vzděláváni k tomu, aby povzbuzovali následně ve svých svěřencích chuť účastnit se na životě školy, popřípadě výchovných zařízeních, a následně i celé obce. Tuto snahu můžeme opřít i o Úmluvu, o které jsme pojednávali výše, a to ve třech bodech – participace jakožto spoluúčast na osobním rozvoji a vzdělávání, je lidské právo; úkolem školy je předat žákům demokratické hodnoty a chápat jejich důležitost; a v neposlední řadě participace je zásadní pro interaktivní a kooperativní vyučování.⁸

Důležité je vyjasnit si ještě rozdíl mezi pojmy participace žáků a participace mládeže. Pokud mluvíme o žákovské participaci, mluvíme o spoluúčasti na životě školy, v druhém případě se pak jedná o participaci na životě společnosti. Cílem je ale v obou případech podpora demokratického fungující společnosti. V této práci půjde především o participaci v rámci vzdělávacího procesu, kdy se rodiče, žáci, vedení školy a učitelé spolupodílejí na rozhodování ohledně školy.

Zahraniční autoři se dále neshodnou na tom, zda jsou slova participace, zapojení a konzultování synonyma, či nikoli. U nás se tato nejasnost týká pojmů participace, spravování a například spolurozhodování. Většinou se jedná o rozdíl v tom, zda se žáci účastní rozhodování ve věcech, které na ně mají přímý vliv, popřípadě mají vliv na společnost, ve které se bezprostředně pohybují, tomu odpovídá slovo participace, nebo se obecněji zapojují do rozhodování na jakékoli úrovni, tomu by odpovídaly pojmy zapojení a spravování. Pojmy konzultování či spolurozhodování pak odkazují na proces, kdy se zohledňují názory mladistvých na daný problém.⁹

1.2 Podoby žákovské participace

Jeden z možných modelů žákovské participace pochází od R. Harta a jednotlivé úrovně jsou seřazeny podle obtížnosti a stupně zapojení žáků do rozhodování. Nicméně pojem participace spojuje autor až se čtvrtou příčkou.

1. Dětem se podávají otázky, ale nedostávají už zpětnou vazbu. Tento stupeň je označován jako manipulativní.

⁷ REDLICOVÁ, J. Participace žáků na životě školy: staronové téma pedagogiky. *Studia pedagogica* [online]. 2006, 54(11), 145-157 [vid. 2019-03-02]. s. 146-147.

⁸ ŠTURMA, J., JANIŠ, K., pozn. 3, s. 70.

⁹ REDLICOVÁ, J., pozn. 7, s. 148-149.

2. Děti se podílejí na aktivitách, kterým nerozumí a nijak do nich nezasahují. Tento stupeň je považován za dekorativní účast.
3. Zástupci jsou zvoleni především pod vedením vyučujících, ti se podílí na různých projektech či akcích, které ale opět vedou především dospělí. Mluvíme pak o formální účasti.
4. Aktivity jsou ukládány shora, ale participace žáků je vědomá, vidí v ní smysl a jejich názor je respektován, i když většinou není podstatný.
5. Aktivity jsou stále ukládány shora, nicméně rozhodnutí jsou projednávána s žáky, na jejichž názory se berou ohledy.
6. Dospělí vymezí oblasti, ve kterých se žáci velkým dílem podílejí na rozhodování.
7. Hlavními aktéry participace jsou zde děti a to ve strukturách jako např. parlamenty, které jsou obdobné organizacím dospělých, kteří tu hrají podpůrnou roli.
8. Participace vytvořená žáky, kde mají dospělí možnost spoluúčasti.¹⁰

P. Tresedera vyšel z podobného modelu, ale namísto úrovnového modelu zvolil model kruhový, jelikož tvrdí, že je možné vybírat jednotlivé modely podle možností školy, času, ale i požadavků žáků. Ve svém modelu vynechává úrovně, které Hart nepovažoval za skutečnou participaci, pracuje tak s úrovněmi účasti, které stanovují dospělí, které dospělí iniciují, a poté s těmi, které jsou iniciovány a řízeny žáky.

K. Dür poté popisuje pět forem žákovské participace, které jsou používány v evropských zemích:

1. Formální struktury založené na volbě zástupců, kteří mluví ve prospěch skupiny. Na našich školách jsou to žákovské samosprávy.
2. Otevřená participace se uplatňuje při potřebě řešit aktuální záležitosti v každodenním životě školy. Vytvoří se uskupení, které sbírá informace o daném problému a poté se snaží najít jeho řešení.
3. Participace za účelem vyřešení konkrétního problému, využívá zvolených mluvčích nebo médií.
4. Participace za účelem realizace konkrétního žákovského projektu.
5. Simulovaná participace kdy se prostřednictvím her simulují demokratické prvky.¹¹

¹⁰ ŠTURMA, J., JANIŠ, K., pozn. 3, s. 75.

2 Žákovská samospráva

2.1 Historie

Žákovská sdružení existovala již ve starověkém Řecku. Na jejich poradách, které však nebyly pravidelné, se vyjadřovalo poděkování či pochvala učitelům. Na středověkých italských univerzitách poté studenti mohli volit rektora, tento volební akt se v žákovských samosprávách udržuje do dnes v rámci volby jednotlivých zástupců. V raném novověku se začali jmenovat školní úředníci daných úřadů, ze kterých plynula určitá povinnost.¹² České školy se řídily podle Kodícilova řádu, který ustanovil jednotlivé úřady a jejich práci – vést jmenný seznam, dohlížet na slušnou a spořádanou mluvu, starat se o vodu, o šaty, o čistotu postelí atd. Ve výkonu úřadů se žáci střídali.¹³ Hlavním nedostatkem bylo, že byly ustanoveny i úřady pro donášení učitelům a vykonávání trestů.

Na myšlenky 16. století navázal Jan Ámos Komenský. Zástupci, kteří byli voleni žáky, se nazývali desátníci.¹⁴ Ti se sdružovali do senátu a volili si svého předsedu a konzula, popřípadě soudce. Zvolení zástupci se měli scházet pravidelně a kromě rozhodování o kompetentních věcech¹⁵, nacvičovali zábavná i výchovná divadelní představení.¹⁶

Na konci 19. století americký učitel Wilson L. Gill zorganizoval tzv. systém školních úřadů, v rámci kterých žáci hlídali kázeň, docházku, čistotu a zajišťovali ochranu před požárem. Krom toho fungovala policie a soudce, kteří posuzovali provinění žáků.¹⁷ Jeho pokusy se osvědčily a po jeho vzoru začaly vznikat žákovské organizace v dalších severoamerických, ale také anglických školách. Když zůstaneme u Evropy, na přelomu století proběhly i zde pokusy o zavedení žákovských samospráv, nutno dodat, že v mnoha zemích byla tato snaha neúspěšná – a to jak ve Francii, tak v Rakousku. V první zemi byl zásadní nezájem žáků, v druhé pak nezájem učitelů. Zejména postoj učitelů na škole k zavedení žákovské samosprávy je významný i v dnešní době, jelikož

¹¹ REDLICOVÁ, J., pozn. 7, s. 150-152.

¹² ADAMCOVÁ, L. Žákovská samospráva aneb Nic nového pod sluncem. *Pedagogická orientace* [online]. 2002, 12(3), 76-80 [vid. 2019-03-02]. s. 76.

¹³ EGER, L., ed. *Komunikace školy s veřejností*. Plzeň: Západočeská univerzita, Katedra marketingu, obchodu a služeb, 2001. ISBN 80-7082-828-5. s. 67

¹⁴ ADAMCOVÁ, L., pozn. 12, s. 77

¹⁵ EGER, L., pozn. 13, s. 67

¹⁶ ADAMCOVÁ, L., pozn. 12, s. 77.

¹⁷ EGER, L., pozn. 13, s. 67.

tam, kde nefunguje podpora od pedagogického sboru, se žákovská samospráva nemůže dobře rozvinout.

Lepší pozici pro žákovskou samosprávu znamenalo období pedagogického reformismu, které se zaměřilo především na kritiku herbartismu – tedy zaměření výuky na memorování a obecné poučky bez dostatečného propojení s životem a konkrétními situacemi.

První pokus o zřízení žákovské samosprávy u nás proběhl roku 1905 na reálce v Žižkově. O funkčnosti samosprávných aktivit tohoto období se dozvídáme ze záznamů Augusta Bartoše, pedagoga působícího v Jedličkově ústavu.¹⁸ Ten chápal žákovskou samosprávu jako prostředek sociální a mravní výchovy, která se cvičí právě díky konkrétním situacím, kterých se dítě samo účastní. Zároveň zdůrazňoval, že veškeré činnosti musí dítě nadchnout, na tom musí žákovská samospráva stavět, a teprve potom se může pokusit o formální záležitosti, jako například volbu funkcí.¹⁹

V pokusných školách, které vznikaly od roku 1929 v Praze, Humpolci, ve Zlíně, měla žákovská samospráva ke škole nejužší vztah – měla svou organizační strukturu, fungovala zájmová činnost klubů, kampaně vtipně pojednávající o pravidlech, které je nutno dodržovat, na žákovských shromážděních se tematicky propojovaly vyučovací hodiny, vycházel školní časopis, ročenky atd. Žákovská samospráva měla dobře nakročeno, když její chod narušila 2. světová válka. I přesto, že se po jejím skončení rychle vzpamatovala, dokonce vyšla zásadní publikace Vladimíra Konvičky, na kterou bude v práci několikrát odkázáno, a vypořádala se i zavedení socialistické výchovy po roce 1948, v roce 1954 došlo k jejímu zrušení. Úlohu samosprávy přejaly pionýrské organizace, které ale v roce 1968 už nestačily, a tak Ministerstvo školství nařídilo ustanovit třídní samosprávu. Roku 1972 vychází Metodický návod k organizaci a činnosti žákovské samosprávy na základních devítiletých školách. O osm let později byl nicméně odsunut jako nepotřebný. Ani po roce 1989 se toho moc nezměnilo, ale důležitou roli pak sehrála Úmluva o právech dítěte, o které byla řeč v předchozí kapitole.²⁰ O tom, jak je to s žákovskou samosprávou v současné době, bude pojednávat další kapitola.

¹⁸ ADAMCOVÁ, L., pozn. 12, s. 77-78.

¹⁹ EGER, L., pozn. 13, str. 67.

²⁰ ADAMCOVÁ, L., pozn. 12, s. 79-80.

2.2 Pojem žákovská samospráva

V knize *Děti, mládež a volný čas* je žákovská samospráva pojímána především, jak už sám název napovídá, jako možnost žáků připravovat volnočasové aktivity v rámci školy. Kromě toho, že žáci tak mají možnost účastnit se aktivně na životě školy ve svém volném čase, žákovské samosprávy mají za cíl také udržovat ve škole pořádek a podporovat zlepšování studijních výsledků.²¹

V *Pedagogickém slovníku* je žákovská samospráva definována jako „*samosprávný orgán vytvářený žáky nebo studenty školy*.“ Pokud mluvíme o samosprávném orgánu, máme na mysli fakt, že žáci (studenti) o určitých věcech rozhodují sami, autonomně.²²

V knize *Společenská škola* autoři žákovskou samosprávu definují dvojím způsobem, přičemž ten první dává důraz opět na autonomii. V tomto ohledu chápou žákovskou samosprávu jako „*výchovný prostředek, jímž se žactvo spravuje samo, tj. dává si řád, pracovní úkoly a odpovídá sobě*.“²³ Tato kniha vyšla v roce 1934, ale je to právě tento zřetel, na který především novější publikace nejvíce upozorňují. Například metodická příručka *Žákovský parlament*, která vyšla v roce 2012, uvádí, že koordinátor nikdy nesmí dělat práci za žáky, má fungovat pouze jako rádce a vést žáky především k odpovědnosti za své chování.²⁴ Druhá definice popisuje žákovský parlament jako sbor žáků, kteří byli pro svou důvěryhodnost zvoleni třídou, aby je zastupovali.²⁵

Z hlediska výchovy chápe žákovskou samosprávu i V. Konvička, nicméně tady se jedná především o výchovu „*demokratického, svobodného, samostatného a sociálně citícího občana*“. Kniha vyšla roku 1947 a musíme brát tedy zřetel k historickému vývoji, autor charakterizuje dobu jako tu, která se teprve snaží správně uchopit a praktikovat demokracii, škola se tu chápe jako prostředek dotvořování revoluce.²⁶ Toto politické hledisko je ústřední i v *Pedagogickém slovníku*, kde je žákovská samospráva brána jako

²¹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5. s. 73.

²² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. s. 389.

²³ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J. *Společenská škola: Žákovská samospráva, školní kluby a společná shromáždění na škole II. stupně*. V Praze: Dědictví Komenského, 1934. Spisy Dědictví Komenského. s. 20

²⁴ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F. *Žákovský parlament I.: Jak začít s parlamentem, aby brzy neskončil*. V Praze: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-1-1. s. 15.

²⁵ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 20.

²⁶ KONVIČKA, V. *Žákovská samospráva: dětská organizace jako jeden ze základních prostředků k výchově svobodného, lidově demokratického, sociálně citícího a charakterního československého občana*. V Brně: Komenium, 1947. Praxe na školách obecných a měšťanských. s. 5-6.

prostředek přípravy žáků na občanský život, v rámci kterého se učí diskutovat, dosáhnout dohody a vykonávat různorodé role.²⁷

Ve Výkladovém slovníku je žákovská samospráva též považována za projev demokratického rázu školy. Její role je tu vytyčena jednáním s vedením a podílení se na organizaci tříd a školy.²⁸

2.2.1 Struktura žákovské samosprávy

Vladimír Konvička popisuje tři stupně žákovské samosprávy – samosprávu třídní, školní a oblastní. Třída je základní jednotkou samosprávy, a to i v případě, že je na škole zřízena samospráva školní, jelikož právě na třídu jsou přenášeny úkoly. Ale i pokud není na škole z kapacitních nebo jiných důvodů zřízena samospráva školní, může si každá třída různým způsobem zřídit alespoň samosprávu třídní. Školní samospráva by se měla zavést tam, kde je potřeba řešit problémy týkající se celé školy, nebo pokud by měla škola zájem pořádat společenské akce pro všechny žáky. Poté by škola měla mít třídní výbory a z nich by se pak skládal výbor školní. Ten by se měl scházet alespoň jednou za dva měsíce a vést by ho měl vybraný učitel. Žákovská samospráva může mít i třetí stupeň a to takzvanou samosprávu oblastní. Ta se zavádí v případě, že je v obcích více škol, které chtějí pořádat akce pro všechny školy, anebo je snaha zkoordinovat akce tak, aby se určité projekty pořádaly ve stejný čas na všech školách. Sbor tvoří několik zástupců ze všech škol, učitelé, kteří vedou samosprávu na své škole, a poté ještě jeden učitel, který je zvolen učitelskými sbory k organizaci oblastní samosprávy.²⁹

I v dnešní době vnitřní struktura samosprávy vychází z třídních kolektivů, v rámci kterých jsou voleni zástupci, kteří reprezentují zájmy třídy ve školním parlamentu. Počet zástupců je různý, většinou to bývají dva žáci za třídu. Vyšším stupněm je pak žákovská rada, kterou tvoří členové, kteří zastávají hlavní funkce v žákovském parlamentu, a zároveň na nich tedy leží nejvíce práce. Vznikají z důvodů velké početnosti zástupců v parlamentu.³⁰

Dále můžeme mluvit o organizačních soustavách samosprávy na úrovni třídy i školy. Na úrovni třídy se rozlišuje soustava řetězová, výborová, soustava pevných komisí, volných skupin a junáckých družin:

²⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., pozn. 22, s. 389.

²⁸ KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2. s. 121.

²⁹ KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 38-39.

³⁰ KUDYVEJS, M. Žákovská samospráva. *Metodický portál RVP* [online]. [vid. 2019-03-02].

- řetězová soustava - třída se rozdělí do skupin po 4-6 žácích, každá má svého vedoucího, skupiny jsou rovnocenné a úkoly si střídají; vedoucí tvoří radu/výbor vedoucích a zástupci z nich pak tvoří samosprávu školy
- výborová soustava – třída si volí předsedu, místopředsedu a ostatní role, ti tvoří třídní výbor; školní samosprávy se účastní předseda a v případě nutnosti i jiní členové
- soustava pevných komisí – kromě třídního výboru existují ještě komise, ty jsou předem dány a musí být v každé třídě (kulturně osvětové, zdravotně hygienické, učebně organizátorské a hospodářské); v čele stojí předseda a předsedové jsou zároveň členy třídního výboru
- soustava volných skupin – stojí na stejném principu jako pevné komise, skupiny ale nejsou určeny povinně, tvoří se podle potřeby a nemusí být ve všech třídách stejné
- soustava junáckých družin – třída je rozdělena na tři družstva, ty jsou děleny na 2 družiny a každá družina má zvoleného svého vůdce (nejlépe člena Junáka) a jeho zvolením se zavazují ho poslouchat

Soustavy v rámci školy mohou být výborové, výborové kombinované s referentskými sbory nebo kombinované se zájmovými skupinami:

- soustava výborová – zřízení výboru třídního a školního je doplněno ještě o předsedy tříd (aby každá třída měla svůj hlas na úrovni školní samosprávy); každá třída tak volí svého předsedu, ti pak tvoří sbor předsedů, kteří fungují jako spojka mezi třídní a školní samosprávou
- soustava výborová kombinovaná s referentskými sbory - kromě předsedy, místo předsedy, jednatele, pokladníka a zapisovatele si každá třída volí referenty (např. čistoty, sportu); referenti musí být ve všech třídách stejní, jelikož pak tvoří sbory (zdravotní, sportovní) a fungují jako pomocné orgány školní samosprávy
- soustava výborová kombinovaná se zájmovými skupinami – nezřizují se v rámci třídy, do zájmové skupiny se může přihlásit kdokoli bez ohledu na třídu

Na základě těchto soustav pak může vzniknout šest primárních možností složení centrální samosprávy a to:

- užší výbor školy,

- užší výbor školy + sbor předsedů tříd,
- užší výbor + sbor předsedů + vedoucí zájmových skupin,
- užší výbor + sbor předsedů + určitý referentský sbor,
- užší výbor + vedoucí všech zájmových skupin,
- všechny dohromady.

Zvolení do třídních i školních výborů probíhá hlasováním, tzv. aklamací neboli zvednutím ruky. Zvolen je ten s nadpoloviční většinou hlasů, při rovnosti hlasů rozhoduje předseda.³¹

2.2.2 Složení žákovské samosprávy

Třídní výbor musí mít svého předsedu, který svolává a řídí schůze, započíná hlasování a jeho hlas je při rovnosti rozhodující, zastupuje třídu na školní samosprávě, dává pozor na to, zda všichni dodržují své funkce. Místopředseda přejímá tyto úkoly v nepřítomnosti předsedy, popřípadě mu pomáhá při jeho vytíženosti. Jednatel se musí postarat, aby se uskutečnilo vše, na čem se třídní výbor dohodne, dále vede statistiku třídy při různých soutěžích, vede korespondenci. Pokladník peníze vybírá, uchovává, vydává, pokud k tomu dostane souhlas, a vede jejich přehled. Zapisovatel si vede poznámky o schůzích a poté dělá zápis do protokolní knihy. Dalšími funkcemi může být kulturní referent, který hlídá, které kulturní události se zrovna pořádají a které výročí by bylo vhodné obsáhnout do programu samosprávy. Sportovní referent může být jen jeden za školu, jelikož organizuje především celoškolské závody a soutěže, navíc se společně se sportovními kluby stará o sportovní vybavení školy, jako například o udržování hřišť. V rámci školy také může fungovat politický referent, který hlídá a informuje o důležitých politických událostech a zároveň navrhuje propojení důležitých historických událostí se současnými projekty. Další funkcí ve třídě může být referent pořádku a čistoty, který se stará o to, aby byla třída vždy uklizená, aby byly ve třídě křídly, čistá tabule atd. Pokud škola udržuje korespondenci s jinými školami či zahraničními studenty, zvolí si také svého archiváře, jehož úkolem je korespondenci uchovávat, stejně jako uchovává i různé doklady o práci žáků, například výkresy. Pokud chce škola vést vlastní kroniku s příspěvky, fotografiemi a podpisy návštěvníků, mohou si zvolit i svého kronikáře. Další funkcí, populární i na dnešních školách, může být šatnář.³²

³¹ KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 40-51.

³² KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 54-60.

V knize Žákovská samospráva jsou popisovány dva různé modely složení samosprávy. V prvním případě si v každé skupině volí mužského a ženského důvěrníka, kteří pak tvoří výbor samosprávy. Ten se schází jednou týdně a jeho usnesení jsou pro všechny skupiny stejná. V rámci toho je voleno představenstvo, které tvoří starosta, místostarosta, jednatel, zapisovatel a pokladní školy. Důvěrníkům ve třídě pomáhají průkopníci, vybráni jsou také řečníci školy. V druhém případě si volí každá třída svého starostu a funkcionáře. Funkcionáři tvoří žákovskou radu, která se schází jednou týdně a dává návrhy, o jejichž schválení se rozhoduje zvlášť v každé skupině, takže jejich platnost se může ve skupinách lišit.³³

S menšími obměnami s tímto rozdělením koresponduje i schéma možného složení žákovské samosprávy z roku 2001. Na úrovni třídy vede samosprávu předseda, pod kterým je místopředseda, oběma podléhají funkce kulturního referenta, který se stará o nástěnku, sběrového referenta, který se stará o sběr, pořádkové služby a pokladníka. Na úrovni školy je to pak předseda, tajemník, kulturní a sportovní referent, kontrolor a předsedové jednotlivých tříd.³⁴

V žákovském parlamentu se v dnešní době pracuje se dvěma pojmy a to role a funkce. Role jsou nezbytnou součástí fungování parlamentu a jsou stálé. Patří sem předseda, zástupce, zapisovatel, pokladník, mluvčí, IT technik, fotograf, propagátor a pak členové různých výborů, kteří se mohou zaměřovat třeba na stravování, nebo v dnešní době na velmi důležité téma ekologie. Žáci mohou navrhnout různé role, které považují za nezbytné. Takovýto parlament si pak většinou žáci vedou téměř sami. Pokud ale parlament vedou spíše koordinátoři, přidávají se ke každému konkrétnímu projektu funkce, které ukládají, co bude kdo v daném projektu zajišťovat. Nejsou tedy stálé jako role, ale volí se vždy podle situace. S rolemi není nutné pracovat vůbec, může se například po každé určovat, kdo bude zasedání moderovat, jen je nutné počítat s tím, že každé zasedání tak přijde o nějaký čas, během kterého se budou funkce muset vyřešit.³⁵

2.2.3 Funkce žákovské samosprávy

Školní samospráva má žáky připravit na život v demokratické společnosti – už tady se učí základním pravidlům demokratického rozhodování, učí se nebát se říct svůj názor, diskutovat s ostatními, své přesvědčení prosazovat slušnou cestou, kritizovat a

³³ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 26-27.

³⁴ EGER, L., pozn. 13, s. 74.

³⁵ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F. *Žákovský parlament II.: Jak vybrat zástupce tříd a udělat z nich dobrý tým*. V Praze: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-2-8. s. 19-20.

hodnotit bez urážení a v určitých situacích přistoupit na kompromis. Žáci zakoušejí pocit odpovědnosti za svá rozhodnutí a při procesu prosazování a uskutečňování různých nápadů poznávají, jak složitý a dlouhý proces obnášející spoustu zařizování to je. Žákovská samospráva pomáhá odstraňovat také rivalitu na škole, jelikož prohlubuje nutnost spolupráce tříd.³⁶

Školní samospráva má také pravomoci ohledně školního řádu a kázně. Dále pořádá různé sebevzdělávací akce (např. besídky, návštěvy podniků, městských institucí), akce pro tělesné zotavení (např. výlety, sportovní utkání) nebo akce pro společenské sblížení (např. korespondence s jinými školami). Důležitým úkolem je také ochrana proti přetěžování, kdy se s žáky řeší problémy, které jsou pro jejich psychiku náročné (příliš velké nároky učitelů, problémy s krádežemi). Kromě sebevzdělávání je úkolem samosprávy také sebevýchova, která se naplňuje například tvorbou řádu, který vytvoří zástupci s učitelem, a následně o něm debatují s dětmi. Ty se pak zavazují, že se jím budou řídit. Další možnost naplnění sebevýchovy jsou výchovné týdny, které se zpočátku orientují na určitý problém každodenního života školy jako zapomínání nebo přezouvání, a časem se mohou přesunout ke snaze o mravní (setkání zaměřená proti kouření) nebo sociální (setkání se zaměřením na pomoc trpícím) zdokonalení.³⁷

Vladimír Konvička popisuje deset funkcí žakovské samosprávy:

1. výchova charakteru pomocí mravního jednání, rozhodování a hodnocení
2. výchova charakteru v komplexním pojetí – samostatné a aktivní řešení úkolů spojených s pořádkem, kázní, zdravím, kulturou, zájmy
3. tvorba osobní odpovědnosti, vznik správné pracovní morálky
4. začleňování se do skupiny, pochopení závislosti individua na celku
5. výchova pro demokracii, otevřenost a upřímnost musí fungovat u žáků i učitele
6. vštěpování politických pojmů, národních ideálů
7. učení pracovní samostatnosti a řešení problémů, nabývání vlastní zkušenosti, získávání přirozeného zájmu o věc, zaujímání pozitivního a aktivního postoje k problémům
8. pořádání akcí na podporu národní a mezinárodní výchovy, navazování styku mezi národy
9. buzení údivu nad dokonalostí provedení, pocitu uspokojení a duševní pohody

³⁶ EGER, L., pozn. 13, s. 71-72.

³⁷ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 20-25.

10. pořádání sportovních akcí, práce na zahradě, upravování sportovního zařízení na škole³⁸

Cíle parlamentu se tak obecně uvádějí směrem k žákům, tedy zdokonalení jejich dovedností, směrem ke škole, zlepšení klimatu školy, a pak jsou ještě cíle jednotlivých projektů podle toho, čemu mají napomoci nebo co mají rozvíjet.³⁹ V posledních letech je cílem žákovského parlamentu především rozvíjení klíčových kompetencí a rozvoj dovedností, schopností, vědomostí a hodnot definovaných skrze průřezová témata.⁴⁰ Toto bude součástí následující kapitoly.

2.2.4 Náplň žákovské samosprávy

Zástupci se schází na zasedáních, kam přenáší postřehy a nápady ze tříd, třídy pak zpětně informují během třídnických hodin o tom, co se probralo a rozhodlo na zasedáních. Kromě pravidelného zasedání parlamentu jsou tedy zásadní třídnické hodiny a občas také setkání s vedením školy.⁴¹ I dříve se samosprávní činnost konala na těchto dvou úrovních – třídní schůzky a společná shromáždění celé školy. Třídní schůzky se pravidelně konaly v každé třídě za přítomnosti třídního učitele. Shromáždění školy se mohli účastnit buď jednotlivci, nebo skupiny, vybrané podle schopností, z různých tříd anebo zástupci z každé třídy (maximálně dva). K tomu se pořádaly schůze různých výborů.⁴²

Kromě pravidelných schůzí se připravují také různé akce. Parlament může svou činnost zaměřit různými směry – může pořádat akce pro žáky jako diskotéky nebo různá sportovní utkání, která jsou na školách obzvlášť oblíbená, ale stejně tak se pořádají taneční kurzy, den s učiteli, nebo různé turnaje mezi žáky, popřípadě i mezi učiteli, které mají především prohloubit sociální vztahy. Běžné jsou také různé materiální projekty, které mají za cíl změnit na škole to, co se žákům nelíbí, např. výzdoba. Parlament se ale může podílet i na určitých změnách chodu školy, jejich kompetence sahají třeba ke změně jídelníčku nebo zvonění.⁴³ V dřívějších publikacích se mluví především o školních besídkách na různá témata, v rámci kterých si děti připravují různá čísla, secvičují divadla včetně všech formálních věcí okolo jako třeba výroba a prodej lístků. Populární

³⁸ KONVIČKA, V. pozn. 26, s. 6-27.

³⁹ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 12-13.

⁴⁰ KUDYVEJS, M., pozn. 30.

⁴¹ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 21.

⁴² KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 76-80.

⁴³ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 22.

jako dnes byly soutěže ať už třeba divadelní, recitační nebo sportovní, ke sportu se vázou i různé zápasy a závody nebo třeba výlety. Kromě toho fungovaly různé akce svépomocné, tedy akce pořádané v případě, kdy bylo nutno udělat něco, na co škola nemohla sehnat peníze nebo pomocnou sílu, a obecně užitečné, například zasazování stromů, v dnešní době bychom sem zařadili třeba uklízení odpadků kolem školy.⁴⁴

2.2.5 Námitky proti zakládání žákovské samosprávy

Ne všichni jsou myšlenkou žákovské samosprávy nadšeni, a proto se publikace zabývají také námitkami nebo výtkami, které se v souvislosti s dětskou samosprávou objevují.

Na jedné straně se výtky týkají toho, co může žákovská samospráva udělat s dětmi. Panuje představa, že děti v parlamentu jsou povýšené, přemoudřelé, příliš rychle dospělé, vychovávané k uniformitě. S tím, že se příliš brzy podílí na systémech typických pro svět dospělých, se moc dělat nedá, protože i když formální stránka samosprávy není nejdůležitější, jak už bylo zmíněno, je pro fungování samosprávy nezbytná. Povýšenost se dá zamezit pravidelnými volbami, protože ty dětem jasně ukazují, že jsou nahraditelné někým jiným, pokud s nimi třída nebude spokojená. Ani částečná uniformita nemusí být ve světě vyzdvihování individualismu kompletně špatná, zvláště má-li se samospráva zasazovat o mravní výchovu.⁴⁵ Kromě toho se učitelé domnívají, že žákovský parlament je další místo, kam se dostávají jen žáci s nejlepším prospěchem. Zástupce si ale třída volí sama a důležitější než dobrý prospěch bývá neformální autorita.⁴⁶

Další námitka se týká toho, že vedení bude chtít vidět hlavně výsledky, a učitelé tak začnou všechno dělat za žáky, jen aby co nejlépe uspěli. Pokud se toto stane, žákovská samospráva pak opravdu ztrácí smysl.⁴⁷

Učitelé se nejvíce obávají toho, že žákovský parlament znamená jen další práci pro ně. Pokud však parlament bude fungovat správně, většinu práce budou dělat žáci a na učitelích je fungovat jen jako rádci.

Někdy se pedagogové obávají toho, že parlament na ně bude donášet vedení. Žákovská samospráva však funguje jako opozice vedení, nikoli jako nástroj upevnění jeho

⁴⁴ KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 92-102.

⁴⁵ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 37-38.

⁴⁶ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 11.

⁴⁷ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 37.

moci.⁴⁸ Nehledě na to, že žákovská samospráva je zřízení rozvíjející demokratické principy, považovat ho tak za prostředek špehování je pošetilé.⁴⁹

2.3 Žákovský parlament

2.3.1 Založení

Parlament může vzniknout třemi cestami - buď ho potřebují žáci, pak se mluví o vzniku zdola, nebo o jeho založení rozhodne ředitel, pak je založen shora, anebo jeho založení iniciuje koordinátor, a pak je to založení intuitivní. Většinou se ale jedná o rozhodnutí vedení školy, které vybere vhodného koordinátora. Zásadní však je, aby se koordinátor s ředitelem domluvili na tom, proč vlastně parlament na své škole zakládají a jakými cestami ho budou podporovat. Aby totiž mohl parlament začít dobře fungovat, musí být splněné určité podmínky.

V první řadě jsou to formální věci jako vlastní prostor, časová dotace, podpora zanesením do Školního vzdělávacího programu, potřebné vybavení a uzavření smluv.⁵⁰ Zároveň se ale nesmí stát, že žákovská samospráva nebude funkčním prostředkem občanského vzdělávání, ale bude na škole založena pouze formálně.⁵¹ Samospráva se nesmí zúžit jen na naplnění předpisů, zároveň ale nesplňuje svůj účel ani v případě, že děti samospráva nebaví a jsou do ní nuceny, když věci, které se v samosprávě probírají, nejsou propojeny se živou zkušeností dětí, žáci nediskutují a úkoly se nepřenášejí do tříd.⁵²

Pak se jedná především o podmínky, které musí plnit členové podílející se na správném fungování parlamentu. Vedení školy musí parlament podpořit před zaměstnanci, odměňovat koordinátory a pomáhat s uskutečňováním nápadů členů parlamentu.⁵³ Krom toho si také vedení musí být vědomé toho, že založením parlamentu dává žákům právo říkat své názory ohledně výuky a fungování celé školy. O tom, co se očekává od koordinátora, bude podrobně pojednáno v další kapitole, nejdůležitější ale je, že vedoucí učitel by měl do dění samosprávy zasahovat jen v takové míře, v jaké je to potřeba, jeho role má být spíše pasivní, zatímco žáci by měli být podporováni k aktivitě.⁵⁴ Členové parlamentu musí především přicházet s vlastními náměty, reprezentovat třídu, přenášet k ní informace z parlamentu a plnit povinnosti, ke kterým se během zasedání

⁴⁸ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 35, s. 11-12.

⁴⁹ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 37.

⁵⁰ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 18-19.

⁵¹ EGER, L., pozn. 13, s. 72.

⁵² KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 28-29.

⁵³ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 18-20.

⁵⁴ EGER, L. pozn. 13, s. 72-73.

parlamentu upisují.⁵⁵ Z toho plyne požadavek na schopnosti se srozumitelně vyjadřovat a vybudovat si neformální autoritu. Požadavky jsou ale kladeny i na učitelský sbor, učitelé by měli být schopni a ochotni žákům poradit, když o to požádají, a ani oni by si neměli přestávat uvědomovat, že žáci jsou v samosprávě aktivními partnery, nikoli objekty jejich působení.⁵⁶

2.3.2 Vedení

Všech schůzí parlamentu se musí účastnit jeden učitel, v dnešní době se používá pojem koordinátor. Jeho úkolem je žákům objasňovat nejasnosti, pomáhat s procesem rozhodování, ale zároveň si musí být vědom, že funguje jen jako pomocná síla, měl by umět ustoupit do pozadí, nechat děti projevit svou vůli a být tam pro případ, že budou potřebovat pomoc.⁵⁷

Koordinátor může být z řad učitelů i nebo jiných pedagogických pracovníků, není pravidlem, že musí být zároveň vyučujícím výchovy k občanství. Koordinátor parlament sice zaštiťuje a musí tak spolupracovat s vedením, avšak i tady platí, že méně závažné kroky by žáci měli s vedením vyřizovat sami. Co by měl koordinátor pro žáky zajistit je rozvoj dovedností, které mohou uplatnit i v občanském životě. Jaké dovednosti to jsou, si vydefinujeme v následující kapitole, až si vyjasníme, jak dnešní parlament funguje a na co se zaměřuje, a porovnáme to s cíli v RVP. Nicméně zásadní jsou pojmy jako odpovědnost, spolupráce, komunikace, asertivita, diskutování atd. Ve vztahu k žákům ještě koordinátor vede nezbytné procesy, jako jsou volby, reflexe nebo tvorba pravidel, ale pořád tu platí pravidlo, že nikdy nedělá to, co žáci zvládnou sami. Ve vztahu k učitelskému sboru se pak zaslouhuje hlavně o to, aby učitelský sbor viděl v žákovské samosprávě přínos a snažil se s ním spolupracovat. Protože právě učitelé často fungování parlamentů podkopávají a stávají se největší překážkou úspěšné samosprávy.⁵⁸

2.3.3 Volby

Volba pověřených osob je vždy záležitostí třídy, nicméně starší publikace dávají důraz na to, že: *„tato věc (volby) musí být náležitě ovlivněna do té míry, aby dětský kolektiv volil za činovníky jen žáky nejlepších vlastností, kteří tak zaručují, že budou svou*

⁵⁵ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 18-20.

⁵⁶ EGER, L., pozn. 13, s. 72-73.

⁵⁷ KANTOVÁ, A., TÝML, J., KOSINA, J., pozn. 23, s. 31.

⁵⁸ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 24, s. 15-16.

funkci zastávat správně a dobře.“ Nemyslí se tím fakt, že by členové měli mít nejlepší studijní výsledky, ale spíše je dán důraz na odpovědnost a schopnost organizovat.⁵⁹

Jak budou volby probíhat je otázka především pro koordinátory. Ti musí promyslet především to, od jakého ročníku se budou moct žáci na činnosti parlamentu podílet, kolik žáků z jednotlivých tříd bude voleno, kdy se volební akt uskuteční, jakou roli sehrají členové parlamentu minulého roku a samozřejmě jak vůbec budou samotné volby ve škole probíhat. Poslední otázka se týká toho, jak moc věrohodné chceme volby udělat vzhledem k volbám, kterých se jako občané státu účastníme, tedy zda bude ve škole urna, plenta, zda se budou dělat volební průkazy a lístky, zda budou žáci dělat propagační kampaň třeba pomocí rozhlasu atd. Důležitým bodem je, jak často se budou volby zástupců odehrávat. Podle citovaných příruček je za efektivní považován model, ve kterém se nevolí zástupci každý rok, pokud samozřejmě o změnu nestojí zástupce sám, nebo třída, která je s jeho prací nějakým způsobem nespokojená. Nejčastěji jsou ale zvoleni dva zástupci z jedné třídy, přičemž své zástupce mají většinou až od čtvrtého ročníku, ve druhém zářijovém týdnu a na začátku nového školního roku se zástupci potvrzují a nově se volí jen v případě, že o to sám zástupce požádá, nebo si to vyžádá třída. Sčítání hlasů po volbách by mělo být necháno na žácích.

Po zvolení zástupců se doporučuje sepsat neformální smlouvu, která definuje pravomoci zúčastněných osob podle toho, mezi kým se uzavírá - jestli mezi koordinátorem a vedením, členy a školou nebo členy a jejich třídou. Tyto smlouvy přidávají parlamentu na důležitosti a vážnosti. Na důležitosti parlamentu přidává také slavnostní jmenování zástupců parlamentu před celou školou.⁶⁰

2.3.4 Princip rozhodování

Součástí žákovské samosprávy je velmi často skupinově o něčem demokraticky rozhodnout. Ke konečnému řešení může skupina dojít různě. Nejjednodušší je ústní dohoda, kterou můžeme použít, pokud se nerozhoduje o něčem zásadním a v kolektivu panuje víceméně shoda. Pokud shoda nepanuje, může skupina hlasovat, ale opět by se nemělo jednat o závažnou věc a ve hře by měly být maximálně tři varianty. Ti, co chtějí některou možnost obhájit, dostanou možnost promluvit, ostatní se rozhodují, k čemu se přikloní. Hlasování se nepovažuje za demokratické ve chvíli, kdy skupina rozhoduje o věci, která se týká jednoho člověka, a ten by si ji měl rozhodnout sám, nebo pokud se

⁵⁹ KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 32.

⁶⁰ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 35, s. 11-12.

hlasuje o něčem, o čem někteří nemají dost informací. Pokud se řeší závažnější problém nebo se žáci nemohou shodnout na řešení, může se použít vícekolové hlasování, kdy je každému přiděleno více hlasů, a každý je může různým podílem přidělit mezi možnosti. Tak se možnosti zužují podle počtu hlasů, až zbyde jen jedna. Skupina se také může rozhodnout, že pro daný problém je nejlepší zvolit autoritativní rozhodování, tedy zvolit si vůdce, který daný problém rozhodne sám. Žáci se mohou pokusit dosáhnout konsensu, který je založen na absolutní nebo většinové dobrovolné shodě s tím, že kdo nesouhlasí, by měl podat vhodnou alternativu. Model konsensuálního rozhodování podal Tim Hartnett. Nejdřív se musí definovat problém, pravidla a principy rozhodování, poté se diskutuje a zapisují se nápady, v kterých se následně identifikují základní omezení, na základě kterých se návrhy znovu prodiskutují, aby se následně vybral ten nejlepší, který se rozpracuje. Nakonec by se měl celý průběh zrekapitulovat a potvrdit výběr.⁶¹

2.3.5 Propagace a přenášení informací ve škole

Žáci nejvíce komunikují mezi sebou navzájem, ať už na zasedáních nebo při přenášení informací do tříd. Zástupci musí ale také spolupracovat s vedením školy a někdy se pořádají projekty zaměřené na spolupráci s obcí. Na zasedáních je důležité trénovat žáky v diskuzi - kdykoli někdo poruší pravidla diskuze, ať už skáče do řeči, nebo odbíhá od tématu, je důležité dát mu zpětnou vazbu, aby si své chyby uvědomil.

Kromě toho je ale důležité předat zástupcům dovednosti správné komunikace se třídou, aby věděli, jaké informace jsou zásadní k předání a jak sdělení podat, aby bylo pro všechny pochopitelné. K tomu je důležité, aby učitelé dávali žákům prostor k promluvě před třídou – to by měl zajistit koordinátor na poradě, respektive zástupci se dotazují učitelů sami, zda je možné na začátku jejich hodiny vystoupit s hlášením, ale koordinátor by na to učitele měl připravit a případně s nimi projednávat vzniklé problémy. Je také na koordinátorovi, aby s děním na zasedáních své kolegy obeznámil.

Žáci sami také komunikují s vedením školy a dalšími zaměstnanci školy, do jejichž kompetencí by určitá akce zasáhla. Rodiče by měli mít možnost získávat informace o dění v parlamentu, pokud o to stojí, například tím, že si nechají zasílat novinky na svůj mail. Žáci by se měli učit komunikovat i s obcí, vhodné jsou k tomu návštěvy u starosty nebo na zasedání obecního zastupitelstva.

⁶¹ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., *Žákovský parlament III.: Jak vést zasedání, aby nás to bavilo*. V Praze: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-3-5. s. 11-13.

Žákovský parlament může oslovovat různé cílové skupiny, jak už tu bylo víceméně řečeno - ostatní žáky, rodiče, učitele, nepedagogické zaměstnance, zastupitele obce. Má k tomu různé nástroje jako nástěnku, rozhlas, časopis, web, zástupci mohou vytvářet prezentace, které budou promítat ve sborovně a třídách, mohou vylepovat propagační plakáty, pořádat otevřené diskuze, nebo nahrávat na internet fotky, videa, a v dnešní době jsou k dispozici i sociální sítě. Jde o to zvolit vhodný komunikační kanál pro různé skupiny. Informovat by měl parlament hlavně o běžných činnostech (průběh zasedání, plány do budoucna), realizovaných projektech (jako výzva k zapojení) a o výstupech hotových projektů (jak pomohly změnit školu).⁶²

Když se posuneme o pár let zpět, samospráva využívala především vývěsní desku, kam se připevňovaly zprávy ze schůzí, výstřižky z novin, ale i různá informační nebo připomínková sdělení, výsledky z pořádaných akcí atd. Na školách také někdy fungovala školní poštovní schránka, kam mohli žáci školní samosprávě psát různé stížnosti, připomínky k jednání nebo nápady na to, co by se mohlo ve škole změnit. Problémem schránek bylo to, že někteří ji využívali jako prostředek osobního vyřikávání sporů nebo urážení ostatních. Jak už bylo zmiňováno v předchozích kapitolách, třídní samospráva často disponovala kronikou, kam se opět ukládaly různé zprávy, fotografie atd. Putovní ceny jako ocenění za dobrý výkon v určité oblasti, už se dnes příliš nevyskytují.⁶³

2.3.6 Motivace na začátek, reflexe na konec

Motivace by měla proběhnout, pokud je to možné, už na začátku fungování parlamentu formou prožitkového kurzu, kde se budou mít zástupci možnost více poznat, naučit se spolupracovat, začít pracovat na pravidlech a podobně. Po dlouhodobých projektech nebo po pololetí se doporučují aspoň půldenní aktivity, které mají především stmelující charakter. Co by se koordinátoři měli snažit dodržovat, jsou hříčky během zasedání a tzv. ledolami, několika minutové aktivity na začátku schůzek.⁶⁴

Reflexi vede koordinátor a měl by dát pozor, aby během ní zazněly negativa i pozitivita a měl by jí vždy vyhradit alespoň 5-10 minut na závěr zasedání. Alespoň dvakrát za rok by mělo také proběhnout celkové hodnocení žákovského parlamentu. Koordinátor s vedením by pak měl zhodnotit naplňování stanovených cílů. Žáci by měli být schopni zreflektovat, jak se jim daří společně komunikovat, zda nemají nějaký problém,

⁶² HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 61, s. 14-17

⁶³ KONVIČKA, V., pozn. 26, s. 103-110.

⁶⁴ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 61, s. 9-10.

zda mají pocit, že je jejich názor respektován, a zahrnout by měli i zhodnocení pravidel. Důležité je říct si, jak se daří naplňovat roli zástupce třídy a další role, které zastávají. Prostor by se měl nechat i otázce prestiže ve škole, ptát se nejen na názor zástupců, ale i ostatních, třeba pomocí ankety.⁶⁵

3 Výchova k občanství (občanské vzdělávání) v RVP

V následující kapitole se zaměřím na objasnění pojmů Výchova k občanství, průřezová témata s důrazem na Výchovu demokratického občana, a klíčové kompetence s důrazem na kompetence občanské. V rámci jednotlivých podkapitol vyberu očekávané výstupy, které se domnívám, že by na základě získaných informací měla naplňovat žákovská samospráva. Pojem očekávané výstupy budu používat souhrnně pro všechny dovednosti, schopnosti, hodnoty a znalosti, které žáci mají skrze žákovský parlament získat, ať už v rámci Výchovy k občanství, klíčových kompetencí nebo průřezových témat.

Tyto vybrané očekávané výstupy pak budou zásadní pro praktickou část, kdy budu porovnávat, jak jednotlivé parlamenty naplnily tyto vybrané předpoklady. V rámci této práce tak chápu výchovu k občanství jako vzdělávací obor pouze v první kapitole, nadále, tak jak je použita v nadpisu, jí budu chápat jako komplexnější pojem občanského vzdělávání. V roce 2016 MŠMT spustilo pokusné ověřování soustavné podpory občanského vzdělávání na školách, v rámci kterého uvádí, že v ČR je občanské vzdělávání součástí rámcových vzdělávacích programů a to na úrovni klíčových kompetencí, vzdělávacího obsahu i průřezových témat - právě z tohoto modelu jsem se rozhodla vycházet.⁶⁶

3.1 Rámcový vzdělávací program (pro základní vzdělávání)

Rámcový vzdělávací program udává konkrétní požadavky státu ohledně cílů, obsahů a očekávaných výstupů vzdělávání, ať už předškolního, primárního i sekundárního vzdělávání. Na něho pak navazují Školní vzdělávací programy, které si na základě RVP zpracovávají školy sami tak, aby požadavky RVP byly schopny splnit v podmínkách školy, žáků i učitelů. Zastřešující pojem pro vzdělávací programy je tzv. Národní pro-

⁶⁵ HAZLBAUER, T., PETROVSKÁ, K., HOTOVÝ, F., pozn. 61, s. 22-23.

⁶⁶ Soustavná podpora občanského vzdělávání na školách. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [vid. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/soustavna-podpora-obcanskeho-vzdelavani-na-skolach>

gram vzdělávání, který formuluje obecné záměry a požadavky na vzdělávání a jejich myšlenková východiska.

V RVP jsou definované vzdělávací oblasti, pod které spadají různé vzdělávací obory. Vzdělávací obory mají dané učivo a očekávané výstupy, tedy znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které si mají žáci osvojit. Kromě toho najdeme v RVP také klíčové kompetence a průřezové témata, jež budou blíže definované dále.⁶⁷

3.2 Vzdělávací oblasti a vzdělávací obory

V RVP najdeme devět vzdělávacích oblastí - Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce, přičemž do každé spadá jeden obor popřípadě více příbuzných oborů.

Výchova k občanství v rámci kurikulárních dokumentů spadá do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Již z názvu vyplývá, že tato oblast si klade za cíl předání dovedností a znalostí, které pomohou žákům v zapojení do chodu společnosti, která se řídí demokratickými principy. Naplňuje se skrze dva vzdělávací obory – Výchova k občanství a Dějepis. Současná situace a minulost jsou provázány v cílech celé oblasti – žáci mají znát minulost svého národa, aby lépe pochopili současnost, promýšlet souvislosti jevů minulých a současných, umět se poučit z historie. V rámci oboru Dějepis je také proto kladen důraz na dějiny 19. a 20. století, tedy na období, v kterém mají kořeny jevy, na kterých stojí dnešní společnost – industrializace, urbanizace, sekularizace, racionalizace, nacionalismus, demokratismus atd.⁶⁸

3.2.1 Výchova k občanství

Poprvé byla samostatně zavedena do obecných a měšťanských škol občanská nauka a výchova roku 1922 Malým školským zákonem. Cílem bylo vychovat dobrého člověka a občana, který bude poučen o mravní, sociální a hospodářské podstatě státu a o svých právech a povinnostech v něm. Prakticky se žáci učili odpovědnosti v žákovské samosprávě. Vývoj předmětu následující léta je asi zřejmý – roku 1940 byl zrušen, po konci války byl na tři roky zaveden jako ovlivňovací síla politického názoru dětí, od roku 1948 se na pět let přetransformoval a poté přejmenoval na předmět Ústava ČSR a

⁶⁷ PRŮCHA, J, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2. s. 125.

⁶⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2017 [vid. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>. s. 51.

SSSR, založeného na memorování. Od roku 1959 se pak občanská nauka obnovila, ale na ZŠ nebyla klasifikována a následující dlouhá léta se stěžejními pojmy občanské výchovy staly socialistické vlastenectví, proletariát, komunistická morálka a další.⁶⁹

Do roku 2005 pak na školách funguje předmět občanská výchova, která se následně podle RVP ZŠ mění na vzdělávací obor Výchova k občanství. Na prvním stupni mu předchází vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.⁷⁰

Má multidisciplinární charakter, jelikož zahrnuje poznatky z několika předmětů, které nemají na ZŠ svůj vlastní vyučovací předmět. Tyto předměty můžeme vysledovat i v rozdělení do tematických okruhů Výchovy k občanství – sociologie a etika tvoří základ Člověka ve společnosti, psychologie tvoří základ Člověka jako jedince, na ekonomii stojí oblast Člověk, stát a hospodářství, oblast Člověk, stát a právo naplňuje právo a politologie. Okruh Mezinárodní vztahy, globální svět je naplněn skrze vlastní poznatky z této sféry. Každá oblast obsahuje očekávané výstupy, základní poznatky a dovednosti, které by si měl osvojit každý žák ZŠ, a učivo, v rámci kterého jsou definovány klíčové pojmy, které jsou nezbytné pro vysvětlení toho, jak fungují společenské procesy, vztahy a instituce.

Obecně má Výchova k občanství v rámci RVP za úkol přípravu pro život v demokratické společnosti, osvojení si zásad komunikace, spolupráce a vyjednávání mezi lidmi, naučit žáky vhodně se vyjádřit a obhajovat své názory a zároveň akceptovat názory druhých. Dále by také měla uvádět na pravou míru představy o fungování společnosti a mezilidských vztahů, formovat sociální a občanskou gramotnost, tedy schopnost navazovat a rozvíjet vztahy s ostatními lidmi a aktivně se podílet na životě společnosti, v které se pohybují.⁷¹

V rámci Výchovy k občanství budu v praktické části na školách pozorovat výskyt a naplnění následujících očekávaných výstupů:

- *žák zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají*
- *žák uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem*

⁶⁹ PETRUSEK, M., MAŘÍKOVÁ, H., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5. s. 1403-1404

⁷⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., pozn. 22, s. 175.

⁷¹ HORSKÁ, V. Ikona teoreticky Ke koncepci vzdělávacího obsahu Výchovy k občanství. *Metodický portál RVP* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [vid. 2019-03-02].

- *žák posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci*
- *žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám*⁷²

V prvním bodu jde především o tematiku projektů a akcí, tak jak o nich bylo pojednáno v předchozí části. V praktické části mě bude zajímat, jaké akce a projekty se na školách pod vedením parlamentu pořádají a za jakým účelem. Právě na tomto bodu bude ležet klíčová role Výchovy k občanství ve školním parlamentu, jelikož ostatní cíle se často propojují s klíčovými kompetencemi a průřezovými tématy, kde jsou více rozpracované. Zaměřím se tedy na otázku, na co se jednotlivé projekty, které budou zvláště rozebírány, zaměřují, co svým tématem či zpracováním chtějí přinést, a v rámci toho pak budou vybírány další cíle Výchovy k občanství, které byly skrze projekty naplňovány.

Způsoby chování, komunikace a řešení konfliktů se úzce propojují s komunikačními kompetencemi a průřezovým tématem Osobnostní a sociální výchova. S tím souvisí i další cíl, který je zaměřen na spolupráci, a cíl zaměřený na diskuzi ve spojitosti s tolerancí názoru ostatních. Tyto cíle budou podrobně rozebrány u klíčových kompetencí a průřezových témat.

3.3 Průřezová témata

Průřezová témata je každá škola povinna zařadit do vzdělávání jak na prvním, tak na druhém stupni a to v širí všech témat. Vzhledem k tomu, že průřezová témata se týkají aktuálních problémů, mají silný výchovný aspekt a pomáhají osobnostnímu rozvoji, jsou důležitou součástí základního vzdělávání pro všechny žáky, především pak ale pro ty jedince, kterým je v rámci třetího a vyššího stupně podpůrných opatření upravován obsah vzdělávání. Škola má na výběr, zda průřezová témata budou vyučována v podobě samostatného předmětu, popřípadě kurzů, nebo zda budou integrativní součástí jiných vyučovacích předmětů.⁷³ Průřezová témata by měla propojovat několik vyučovacích předmětů, ale zároveň i život školy a mimo ni. Jejich požadavky by se tudíž neměly, a prakticky ani nemohou, naplňovat jen na úrovni vyučování. Průřezová témata nemají

⁷² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. pozn. 68, s. 57-61.

⁷³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. pozn. 68, s. 125.

definované výstupy ani učivo v pravém slova smyslu, ale pouze oblasti výchovy a vzdělávání, které je potřeba u žáků rozvíjet, aby se u nich vytvářel lepší vztah ke své osobě, k ostatním, k jejich okolí atd. Jejich cíle jsou proto definovány v pojmech vědomostí, dovedností, hodnot a postojů, které jsou důležité pro správný rozvoj osobnosti žáků. Jejich zapracování do ŠVP vyžaduje, aby bylo jasně dáno, jaký obsah průřezových témat bude v daném předmětu, v určitém ročníku naplněn.⁷⁴

Kromě Výchovy demokratického občana, mezi průřezová témata řadíme ještě Osobnostní a sociální výchovu, Výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchovu, Environmentální výchovu a Mediální výchovu.

3.3.1 Výchova demokratického občana

Výchova demokratického občana (VDO) si klade několik cílů, které bezprostředně souvisí s tématem demokracie a jež pokrývá především vzdělávací oblast Člověk a společnost. Vychází to již ze základního cíle této oblasti a to vybavení žáků dovednostmi a znalostmi, jež jsou potřebné pro aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Toto téma se však nerealizuje jen skrze tematické okruhy, ale i skrze „*zkušenosti a prožitky žáků, kdy celkové klima školy vytváří demokratickou atmosféru třídy, sloužící jako tzv. laboratoř demokracie*“.⁷⁵ Žáci by tak měli získat řadu dovedností a schopností jako přijímání odpovědnosti za učiněná rozhodnutí, naslouchání, kritické myšlení, a zároveň by si měli uvědomit potřebnost pravidel, zákonů a obhajování i dodržování lidských práv. K tomu se pak váží i hodnoty jako aktivní postoj k životu, sebekritika, sebeúcta, sebedůvěra, úcta a respekt k ostatním, asertivita a mnoho dalších. A právě v tomto směru hraje velkou roli školní samospráva, kde je prostor pro diskuzi, uplatňování názorů, rozhodování, a důraz je kladen na akceptování pravidel a názorů všech ostatních, nacházení kompromisů, rozvoje asertivního chování.

Tematické okruhy se dělí do čtyř skupin: občanská společnost a škola; občan, občanská společnost a stát; formy participace občanů v politickém životě; principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování. Především první oblast je pro otázku školní samosprávy zásadní, protože právě aktivní zapojení žáků do jakékoli formy žákovské samosprávy napomáhá osvojení demokratických principů a snaze o demokratické vztahy na škole. V rámci druhé oblasti by žáci měli být seznámeni především

⁷⁴ TUPÝ, J. Průřezová témata. *Metodický portál RVP* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [vid. 2019-03-02].

⁷⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. pozn. 68, s. 128.

s lidskými právy a povinnostmi, ve třetí pak se systémem voleb (i zde může hrát školní samospráva svou významnou roli), čtvrtá část pak pokrývá význam a principy demokracie.⁷⁶

Prvním bodem schopností a dovedností, které by si měl žák osvojit v rámci tohoto průřezového tématu, je „*umožnění participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků*“. Samotný systém školní samosprávy staví na tomto bodu a taky se nejčastěji skrze něj naplňuje. Můžeme sem zařadit volby jakožto odpovědnost třídy za to, jaké zástupce si zvolí. S tím bude souviset, jak často se zástupci volí, jestli platí nějaké omezení. Další otázka pak směřuje na zastupitele - do jaké míry se aktivně zapojují, co vše dělají za žáky koordinátoři, jak si rozdělují práci, zda mají vědomí odpovědnosti a dodrží, co slíbí.

Průřezové téma by mělo také „*rozvíjet a podporovat komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti*“. Školní parlament je založen na diskuzi mezi žáky navzájem a mezi nimi a koordinátory. Další otázka je pak komunikace zástupců se třídou a parlamentem s vedením. Více tomu bude věnován prostor v rámci klíčových kompetencí.

Žáci jsou také vedeni „*k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení*“. Zde můžeme sledovat, jak probíhá diskuze nad návrhy projektů – zda žáci vidí potenciální problémy, které budou muset vyřešit, zda dokáží najít slabé stránky a popřemýšlet o tom, zda si s nimi poradí.

V neposlední řadě vede žáky „*k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti*“. V rámci toho můžeme sledovat, jestli má každý parlament nastaveny svoje pravidla a zda jsou vyvěšena všem na očích. Zásadní je pak otázka, jestli se stanovená pravidla v praxi dodržují, a když je někdo poruší, jaké jsou následky.⁷⁷

3.3.2 Osobnostní a sociální výchova

Důležitým průřezovým tématem je také Osobnostní a sociální výchova (OSV), jejímž hlavním cílem je spokojený život založený na dobrém vztahu k sobě samému i k lidem okolo nás. Osobnostní výchova má vztah téměř ke všem vzdělávacím oblastem, nejbližší má ale právě k oblasti Člověk a společnost, především pak k částem Člověk ve společnosti a Člověk jako jedinec.

⁷⁶ TUPÝ, J., pozn. 74.

⁷⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. pozn. 68, s. 129.

Toto průřezové téma má „*přispívat k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni.*“ Zde můžeme sledovat především zapojení seznamovacích a sblížovacích aktivit a jak jsou během nich žáci aktivní. Dále by měla být podporována schopnost „*utvářet a rozvíjet základní dovednosti pro spolupráci*“. Tady je především otázkou, zda žáci plní úkoly spíše jednotlivě, nebo ve skupinkách, zda si o tom rozhodují sami a kdo skupiny utváří. Samozřejmě má téma také u žáků rozvíjet „*základní dovednosti dobré komunikace*“. K tomu bude více řečeno v následující kapitole.⁷⁸

Žákovská samospráva má tedy napomáhat jak osobnostnímu růstu, rozvíjení schopnosti komunikovat a být kreativní, tak sociálnímu rozvoji, tedy komunikaci a spolupráci se skupinou, tak i morálnímu rozvoji, který je založený na odpovědnosti a spolehlivosti.

3.3.3 Další průřezová témata

V rámci současných žákovských parlamentů jsou naplňovány i zbylá průřezová témata, nicméně není možné v rámci této práce obsáhnout vše, proto je zmíním jen okrajově.

Mediální výchova je důležitou součástí žákovských parlamentů, jelikož okruhy Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu zahrnují tvorbu sdělení pro školní časopis, rozhlas, televizi či web, a se všemi těmito prostředky úspěšně žákovské parlamenty pracují. Do této práce bude využívání všech těchto prostředků zahrnuto v rámci komunikativních kompetencí.

Environmentální výchova může být naplňována skrze projekty, které napomáhají životnímu prostředí, např. zorganizování sběru odpadů, ale i skrze pravidla parlamentu, kdy žáci dohlíží například na třídění odpadu.

Multikulturní výchova se naplňuje především v případě, že jsou ve skupině přítomni žáci jiné národnosti. Ale i různé projekty, které mají žáky ve škole obeznámit s kulturou jiných zemí, mohou plnit požadovanou roli. Tyto projekty by pak naplňovaly i Výchovu k myšlení v Evropských a globálních souvislostech, zároveň sem mohou patřit akce připomínající důležité milníky Evropy.⁷⁹

⁷⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. pozn. 68, s. 127.

⁷⁹ KUDYVEJS, Miroslav. pozn. 30.

3.4 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou chápány jako soubor vědomostí, dovedností a postojů, které rozvíjí každého jednotlivce tak, aby úspěšně zvládal úkoly a situace osobního i veřejného života. Měly by být součástí všech vyučovacích předmětů i školních aktivit. Je vymezeno šest klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní kompetence, které jsou dány již pro první stupeň základní školy a plnit by se měly v průběhu celého základního vzdělávání.⁸⁰

3.4.1 Kompetence občanské

Kompetence občanské ze své podstaty musí být samosprávou splňovány nejvíce. V první řadě by měl žák „*respektovat přesvědčení druhých lidí*“, kde se můžeme zaměřit na to, jak probíhá komunikace ve chvílích, kdy se střetnou názory žáků. Za druhé, žák „*chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu*“. V tomto bodu se opět dostáváme k věcem, které byly zmíněny v předchozí části – nastavení pravidel, odpovědnost, prostor k vyjádření názorů. K těmto věcem se váže i další bod, kdy se žák „*rozhoduje zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc*“. Za čtvrté pak žák „*respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit*“. Tento bod by se měl orientovat především na samotné projekty a otázku, jak se v projektech uplatňuje dětská tvořivost a jak jsou akce propojeny s historií, kulturními tradicemi či sportem. A v neposlední řadě žák „*chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy*“. Řešit se tak může, s jakými materiály žáci pracují a zda se dbá na třídění odpadu.⁸¹

3.4.2 Kompetence komunikativní, sociální a personální

Kompetence komunikativní budou zahrnovat všechny procesy formulování názorů, přes jejich vyjadřování, k naslouchání a reagování na ostatní. Žák tak „*formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu*“ a zároveň „*naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor*

⁸⁰ PRŮCHA, J. pozn. 67, s. 149,156,169.

⁸¹ Rámcový vzdělávací program. pozn. 68, s. 12.

a vhodně argumentuje.“ V rámci školního parlamentu můžeme sledovat kvalitu vyjadřování názorů, ale zároveň je důležitá kvantita – tedy jak hodně mezi sebou komunikují žáci navzájem během setkání a jak moc do toho vstupuje koordinátor. Kromě toho je tu ještě záměr, aby žák *„využíval informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem.*“ Tady se vracíme k Mediální výchově, tedy k otázce, k čemu využívají žáci školní rozhlas, jestli na svých webových stránkách, popřípadě i ve školním časopisu, zveřejňují články o akcích a projektech, zda jsou pořizovány fotky atd. Důležitá je také otázka, zda mají k těmto prostředkům přístup žáci, nebo jsou tím pověřováni učitelé.

Školní samospráva samozřejmě ze svého principu naplňuje také kompetence sociální a personální. Žáci se tak učí *„účinně spolupracovat ve skupině, podílet se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňovat kvalitu společné práce.*“ V první části se můžeme ptát, jak byla nastavena pravidla pro fungování parlamentu a jejich setkání, zda se na nich podíleli i samotní žáci, nebo jim byly jen předloženy. V druhé části pak zůstává otázka přijímání rolí v určitém projektu – hlásí se žáci o role, o které stojí, nebo jim jsou přidělovány či jsou dané hned na začátku volebního období a žáci je plní po celý rok?

Dalším cílem je, že se žák *„podílí se utváření příjemné atmosféry v týmu.*“ Základem tady bude otázka, zda jsou do setkání zařazovány socializační a poznávací hry a jak aktivně se do nich žáci zapojují. Poslední cíl *„žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají“* by se opět týkal průběhu komunikace, který je rozebrán výše.⁸²

3.4.3 Kompetence k řešení problémů, kompetence pracovní

Z kompetencí k řešení problémů by školní samospráva měla určitě naplňovat následující: *„žák kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.*“ Odpovědnost je zachycena již u průřezových témat a měl by na ní být kladen velký důraz. Pro fungování školní samosprávy je důležité, zda žáci splňují to, co během setkání slíbí, co se stane,

⁸² Rámcový vzdělávací program. pozn. 68, s. 11-12.

pokud někdo něco nesplní, a jak probíhá reflexe - jak žáci hodnotí výsledky vlastní práce a jak výslednou aktivitu hodnotí koordinátoři.

V rámci kompetencí pracovních se žáci učí dodržovat vymezená pravidla, plnit povinnosti a závazky, adaptovat se na změněné nebo nové pracovní podmínky. Důležitým bodem tedy je, že žák *„používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky„*. O vymezení pravidel jsem se již také zmiňovala výše.⁸³

⁸³ Rámcový vzdělávací program. pozn. 68, s. 11, 13.

Praktická část

U každého ze tří žákovských parlamentů, které jsem si vybrala ke své analýze, se budu v první části věnovat obecnému popisu fungování parlamentu, v rámci kterého bych chtěla odpovědět na následující otázky:

- Jak často se parlament schází? Kde se parlament schází, má svou klubovnu?
- Kolik žáků se schází? Jak jsou voleni? Jak často se zástupci obměňují, jak časté jsou volby? Kolik žáků z jednotlivých tříd je vybíráno a děje se tak ve všech třídách? Jezdí se pravidelně na zahajovací akce?
- Jak volby do žákovského parlamentu probíhají – co všechno se využívá, kdo počítá hlasy? Jak probíhá jmenování žáků do funkcí? Je s žáky uzavřena smlouva?
- Kolik koordinátorů má parlament na starosti? Jak byli vybráni?
- Vznikla nějaká pravidla speciálně pro parlament, kterými se všichni musí řídit? Jsou někde vyvěšena?
- Jak je vymezena funkce parlamentu?
- Má žákovský parlament k dispozici časopis, internetové stránky, noviny? Jak se s nimi pracuje?

V další části se zaměřím na popis fungování zasedání, kde budu vycházet z toho, co jsem sama viděla, a z informací, které mi byly sděleny koordinátory. Nejdříve se tak pokusím o formální popis toho, jak jsou zasedání organizována, poté popíšu podrobně jedno zasedání, kterého jsem se účastnila.

- Byla zařazena počáteční aktivita, která má přispět k lepšímu poznání a spolupráci mezi členy? Jak během ní žáci spolupracovali?
- Jsou zasedání nějak dále striktně členěna? Mají nastavený program? Co vše se během nich řeší? Kdo určuje, jak bude zasedání probíhat?
- Kdo moderuje zasedání? Jak moc do něho zasahují koordinátoři? Jak probíhá komunikace mezi členy?
- Jako prostředky mají během zasedání k dispozici?
- Jak probíhá dělení rolí/funcí – jsou již trvale nastavené, nebo se přidělují? Jestli se přidělují, jak?
- Jak je zasedání ukončováno? Probíhá reflexe? Dodržují se nějaké aktivity?

V další části nastíním přehled projektů a akcí, kterými se škola v minulém roce zabývala, a v rámci RVP se pokusím určit, které cíle jednotlivé projekty a akce sledovaly.

Stěžejní část bude spočívat v rozebrání jednoho vybraného projektu na každé škole. Zde se budu snažit popsat zásadní prvky pro účinnost parlamentu:

- Kdo přišel s nápadem na akci? Dodržuje se pravidelně? Hlasuje se o ní?
- Jak se rozdělily role/funkce žákům?
- Co vše se musí udělat – určili to koordinátor, nebo žáci? A uskutečňovali to jen žáci, nebo i koordinátoři, a co popřípadě dělali za ně?
 - Jak kreativní v programu žáci byli?
- Jak proběhlo obeznámení ostatních žáků, ředitele a učitelů?
- Proběhla na konci reflexe? Jakým způsobem? Kdo reflexi řídil?
- Kdo a jak hodnotil akci?
- Medializovala se nějak akce? Dělali se nástěnky, prezentace, bylo to na webu školy, v novinách, ve školním časopise?

Výsledkem všech těchto částí by mělo být zhodnocení toho, jaký význam má žákovský parlament na škole a jak naplňuje požadavky RVP, které byly vytyčeny na začátku práce.

4 Základní škola Zákupy

Škola Zákupy je úplná základní škola s devíti postupnými ročníky. Na prvním stupni (1. až 5. ročník) a na druhém stupni (6. až 9. ročník) je zpravidla po dvou paralelních třídách. Škola je jedinou základní školou v Zákupích a je zároveň spádovou školou pro malé obce v okolí Zákup. Škola byla zřízena městem Zákupy jako organizace s právní subjektivitou dne 1. ledna 1993. Součástími příspěvkové organizace jsou: základní škola, dvě mateřské školy, školní jídelna, školní družina, školní turistická ubytovna a sportovní areál.⁸⁴

⁸⁴ *Základní škola a Mateřská škola Zákupy, příspěvková organizace.* [online]. [vid. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.zszakupy.cz/skola/o-skole>

4.1 Obecné informace o ŽP

Základní škola Zákupy je zapojena do projektu Škola pro demokracii a stala se tak Konzultačním centrem, které poskytuje pomoc a podporu začínajícím, ale i dalším žákovským parlamentům. Škola pro demokracii je celostátně uznávaný titul pro školu, která napomáhá aktivnímu zapojování žáků do chodu školy a jejího nejbližšího okolí.

Sama škola funkci žákovského parlamentu popisuje takto: „*Úkolem našeho žákovského parlamentu je dát prostor členům parlamentu pro vyjadřování svých názorů na otázky každodenního života a umožnit jim realizaci vlastních nápadů. Vytvořením funkčního parlamentu žáky více zapojujeme do chodu školy a rozhodovacích procesů, přenášíme na ně určitý díl odpovědnosti za své jednání, rozvíjíme dovednosti, které mohou uplatnit i v běžném životě, učíme žáky nejen jejich práva, ale i povinnosti, které z těchto práv vyplývají. Rádi bychom i nadále více sblížili žáky I. a II. stupně na základě vzájemné pomoci a spolupráce. Podporujeme partnerskou komunikaci mezi žáky a učiteli, rádi bychom dosáhli aktivní pomoci žáků učitelům při jejich práci.*“⁸⁵

Do žákovského parlamentu jsou voleni dva žáci od druhé třídy. Krom toho uplatňuje škola tzv. zelené karty pro žáky, kteří nebyli zvoleni svou třídou, nicméně mají velký zájem pro parlament pracovat, a tak je jim to skrze tyto karty umožněno. Parlament se schází každý týden v pátek od sedmi hodin.

Volby probíhají po dvou letech vždy v červnu. Každá třída si nejdříve vytvoří svoji kandidátku, aby nemohl být zvolen někdo, kdo nemá o práci v parlamentu zájem. Následně chodí třídy postupně do volicích místnosti, kde se všichni musí prokázat svým žákovským průkazem. Poté dostane každý hlasovací lístek, na který za plentou zaškrtně dvě jména, a následně ho vhodí do urny. Komisi tvoří žáci, včetně současných parlamentářů, která následně i počítá hlasy. Pokud dojde k remíze, do parlamentu se dostávají oba žáci.

V průběhu října se koná prožitkový kurz. Během toho poslední lektori přijeli na dva dny do Zákup a připravili pro členy parlamentu program tam. Program byl zaměřen především na socializační a komunikační hry, které měly naučit žáky navzájem kooperovat. Po uskutečnění každé aktivity lektori s dětmi reflektovali, co kdo pro skupinu udělal, co přispělo k dosažení cíle nebo naopak, co by udělali příště jinak. Krom toho se tu vymezují základní pravidla pro fungování parlamentu. Náplň parlamentu se pak řeší

⁸⁵Základní škola a Mateřská škola Zákupy, příspěvková organizace. pozn. 84. Dostupné z: <https://www.zszakupy.cz/pro-zaky/zakovsky-parlament/o-nas>

na přespávačce, kdy členové parlamentu během prvního nebo druhého zářijového týdne přespávají ve škole a v rámci večera se navzájem seznamují a diskutují o tom, co za akce by během roku mohli pořádat.

V září probíhá inaugurace, tedy slavnostní jmenování členů parlamentu. Pozvání jsou nejen parlamentáři, ale i rodiče a sourozenci, pan ředitel a pan starosta. Žáci během inaugurace podepisují s ředitelem smlouvu a přede všemi jsou přečteny práva a povinnosti jak na straně školy, tak na straně členů parlamentu.

Koordinátoři fungují na škole tři, kromě paní zástupkyně to jsou paní učitelky z prvního stupně. Jedna z nich se o funkci koordinátora ucházela sama, z vlastní iniciativy, druhá byla oslovena vedením, když do školy nově nastoupila. Celý parlament zaštiťuje paní zástupkyně, na kterou se mohou obrátit v případě nouze.

Parlament má svou stálou klubovnu, která je vybavena počítačem, projektorem a tabulí. Lavice a gauč jsou situovány do písmene U kolem tabule, není tu katedra. V klubovně jsou vyvěšeny záznamy ze všech akcí pořádaných za minulý rok, nad tabulí je kalendářní rozpis toho, co za akce je v současném roku čeká. Pověšené zde mají i role s popisem práce a přiřazenými jmény pro aktuální rok. Na nástěnce mají vyvěšená pravidla chování, harmonogram zasedání a pravidla sdělování informace do tříd.

Z toho tedy vyplývá, že pravidla jsou zde pevně nastavena a žáci je mají neustále na očích. Pravidla diskuze jsou formulována následovně:

1. Mluví vždy jedna osoba – druhá osoba nechává domluvit, neskáče a nepřerušuje řeč prvního diskutujícího.
2. Věcná diskuze – používáme jasné a srozumitelné pojmy, používáme odborné výrazy.
3. Držení se tématu – diskutující se drží daného tématu, nevede zbytečné a zavádějící řeči.
4. Kultivovanost projevu – během diskuze neurážíme, neponižujeme a nezesměšňujeme druhého diskutujícího.

Pravidla jsou také nastavena pro využívání učebny žákovského parlamentu, a to následovně:

1. Vstup je povolen pouze se svolením předsedy ŽP (místopředsedy).
2. Učebnu je možno využívat pouze k potřebám (činnostem) ŽP.
3. Ukázněné chování je předpokladem a nutností.

4. Při odchodu z učebny je povinností:
 - zhasnout světla,
 - zavřít okna,
 - uklidit místnost,
 - zamknout dveře.
5. Při porušení těchto povinností bude klíč od učebny předsedovi ŽP odebrán.

Pro žáky je sestaven i postup, jak obznamovat žáky nebo učitele s činností parlamentu a potřebou jejich zapojení do nějaké akce:

1. Pozdravíš a představíš sebe i parlament. *„Dobrý den, já jsem Lucka ze školního parlamentu.“*
2. Řekneš důvod, proč za ním jdeš. *„Chtěla jsem vás poprosit o pomoc.“*
3. Vysvětlíš, proč je to třeba. *„Plánujeme uspořádat turnaj ve vybíjené.“*
4. Řekneš, co bys potřeboval/a. *„Potřebovali bychom na pondělí odpoledne půjčit čtyři míče. Můžete nám je půjčit?“*
5. Zapišeš, co ses dozvěděl/a, abys to nezapomněl/a vyřídít parlamentu.
6. Poděkuješ za čas, který ti věnoval/a, i kdyby ti nevyhověl/a. *„To je bezva! Děkuji vám. Na shledanou.“*

Role jsou na této škole pevně dané, vybírají se při zářijové přespávačce vždy na jeden celý rok. Žáci si sami vybírají, o jakou roli by stáli, pokud se o jednu roli uchází více žáků, jsou zvažovány různé důvody, komu roli přidělit (má k tomu vztah, věnuje se tomu, má třídu blízko např. nástěnky, tak je to výhodnější atd.) Z rolí jsou pevně dané předseda (vede sám zasedání po prodiskutování s koordinátorem), místopředseda (vede zasedání v nepřítomnosti předsedy, zapisuje na tabuli), nástěnkář (stará se o hlavní nástěnku na škole), hlasatel (ohlašuje akce rozhlasem), kameraman (filmuje akce, videa nahrává na web školy), redaktor (píše články o akcích), zapisovatel úkolů (při každém rozdělování úkolů je zaznamenává na papír i se jmény, které budou úkol vykonávat), pořádníci (dohlížejí na to, že klubovna bude vždy uklizená), časoměřič (informuje během zasedání kolik uplynulo času, aby se vše stihlo a dodržel se harmonogram), propagátor (spolupracuje s nástěnkářem, redaktorem, radí s výrobou plakátů), fotograf (pořizuje snímky, dává je k dispozici na web, na facebookové stránky), kronikář (zapisuje do kroniky parlamentu), obědář (hlásí vybrané obědy v kuchyni), ajťák (zapisuje během zasedání vše potřebné do počítače, vytváří v počítači, co je třeba), spojka (funguje jako

spoj mezi koordinátory a členy ŽP). Pravidlem je, že jednu roli zastává starší žák společně s jedním mladším, aby si mohli předat zkušenosti.

Žákovský parlament může o své činnosti informovat pomocí webových stránek a nástěnky ve škole. K dispozici má také facebookovou stránku celé školy, která tedy není výhradně parlamentní, ale i parlament ji může využívat a informovat tu o průběhu akcí. Webová stránka ŽP je velmi podrobná, najdeme tu nejen obecné informace o fungování žákovského parlamentu, seznam současných členů i s jejich funkcemi, ale i články o všech akcích, které se v rámci ŽP udály. Nástěnku tvoří jedna celá zeď ve třetím patře školy, jsou zde fotografie současných parlamentářů, fotografie z provedených akcí, informace o těch aktuálně probíhajících, popřípadě v nynější době tu také stojí pytle, do kterých žáci mohou přispět na zákupského zámeckého medvěda (více o tom dále).

Činnost parlamentu se na pedagogických radách řeší, nikoli však jen s koordinátory, ale i se zástupci parlamentu, kteří se pedagogických rad účastní, informují učitele o akcích, které plánují, a domlouvají se s nimi na jejich průběhu.

Spolupráce s městem probíhá především tehdy, obrací-li se žáci na zastupitelstvo obce, když potřebují propůjčit městské prostory – např. kulturní dům. Toto propůjčení je zadarmo, ale žáci za to odvádí za každou třídu 100 korun na charitativní účely (např. Vánoční koncerty na ČT1). Město také žákovský parlament financuje a pan starosta se vždy účastní slavnostní inaugurace nových členů parlamentu. Krom toho spolupracuje ŽP velmi úzce také se zámek Zákupy a s domovem důchodců.

Kromě různých akcí, které ŽP na škole pořádá, a jimž se budeme věnovat v další kapitole, se také podílí na zlepšení fungování chodu školy. Tak například zřídil parlament ve škole knihovničky, kam žáci nosí knížky, které mají doma a již je nepotřebují. Jiní žáci si mohou knížku kdykoli půjčit, odnést domů, a dokonce ji ani nemusí vrátet, pokud si ji chtějí nechat, ale výměnou by měli přinést nějakou jinou knížku, aby si zase mohli půjčit knihu ostatní. ŽP také výrazně ovlivnil stravu ve škole. Minulý rok zavedli parlamentáři po domluvě s personálem z kuchyně, že se každý měsíc vylosují dvě třídy, které si budou moct určit jedno jídlo, které by během měsíce chtěli uvařit. Změnili také fungování třídních schůzek tím, že pro rodiče připravují cukrárníčky, kde si rodiče mohou objednat kávu, čaj a dát si zákusky, které připravují jak obětaví rodiče parlamentářů, tak některé třídy během výuky.

4.2 Průběh zasedání

Zasedání vede předseda ŽP. Ten se před zasedáním setká s koordinátorem a prodiskutují spolu program. Strukturu schůzek má parlament nastavenou následovně:

1. zahájení, aktivita (ledolamka),
2. kontrola docházky,
3. seznámení s programem,
4. kontrola plnění úkolů,
5. řešení problémů (ze třídy, školy),
6. zadání úkolů vyplývající z činnosti,
7. shrnutí,
8. ukončení, rozloučení.

Toto rozvržení bude blíže popsáno v následujícím příkladovém zasedání. Časový rozpis je pak zhruba takový:

1. úvodní část: přivítání, ledolamka → 5 MINUT,
2. kontrola úkolů → 10 MINUT,
3. hlavní část: řešení problémů → 20 MINUT,
4. závěrečná část: shrnutí úkolů, rozloučení → 5 MINUT.

Žákovský parlament má i určené přednostní úkoly jednotlivých schůzek během měsíce, které doplňují běžnou náplň:

1. schůzka v měsíci
 - a) seznámení s plánem činnosti na další měsíc
 - b) příprava hlášení do školního rozhlasu
2. schůzka v měsíci
 - a) místo setkávání – novinky, problémy
3. schůzka v měsíci
 - a) informace o kronice
 - b) práce na webových stránkách školy
4. schůzka v měsíci
 - a) zpráva ze třídy za uplynulý měsíc
 - b) shrnutí činnosti ŽP za uplynulý měsíc – co se povedlo, nepovedlo
 - c) hodnocení práce členů ŽP – úkoly, docházka

Příklad zasedání

Zasedání začalo tak, že mě předsedkyně vyzvala, abych se představila, a následně mě přivítala jménem všech členů parlamentu. Poté proběhla kontrola docházky, kdy předsedkyně po třídách vyvolávala jména a místopředsedkyně zapisovala přítomnost či nepřítomnost.

Následovala ledolamka, kterou si vymyslela předsedkyně. Žáci měli za úkol říct cokoli, co mohou vidět ve škole, ale slovo nesmělo obsahovat písmeno A. Ten, kdo nedodržel toto pravidlo, nebo zopakoval slovo, které už padlo, obdržel od předsedkyně čárku na ruku a po třech čárkách vypadnul ze hry. Koordinátorky do toho po pár slovech vstoupily s tím, že každý musí říct slovo do pěti vteřin, jinak obdrží čárku také. Ledolamka se nedohrála až do vítězného kola, jelikož čas uplynul dříve (časoměřič hlídal, aby se nepřekročil stanovený čas). Následovala reflexe, kterou započala otázkou: „*co jste se ze hry dozvěděli*“ koordinátorka. Padlo například to, že všichni mají poměrně velkou slovní zásobu, ale mají problém s tím se navzájem poslouchat.

Na řadu poté přišlo vyhodnocení Valentýnské pošty, kdy chtěla předsedkyně slyšet alespoň 4 věci, které se na akci povedly, které hodnotí žáci kladně, nebo je hodnotili kladně spolužáci, a 4 věci, na kterých by měli příští rok zapracovat, jelikož se letos třeba úplně nepovedly. Místopředsedkyně všechny názory zapisovala na tabuli. Mezi klady patřilo, že se celá akce vydařila, že ji zvládli uspořádat bez koordinátorů, kteří byli zrovna na lyžařském kurzu, že všechna psaníčka skončila u správného člověka a úklid po akci byl rychlý. V rámci toho se udávaly body těm členům, co splnili své úkoly. Žáci udělují body i těm, kteří se podle nich na akci podíleli nejvíce. Body pak slouží k tomu, aby každý na konci roku viděl, jak hodně parlamentu přispěl, jak si jeho práci spolužáci cení, anebo k zamyšlení, jestli by toho příští rok naopak neměl dělat více. Mezi věci, na kterých je třeba zapracovat, patřila například malá propagace akce, s tím související malá informovanost, jelikož někteří na Valentýnskou poštu zapomněli. Některé třídy zase nestihly včas vyvěsit svou krabici na dopisy. Vítka padla i na to, že někteří žáci si četli cizí dopisy v krabici. Koordinátorky tu zareagovaly tím, že není možné krabice neustále hlídat a s nevychovaností jiných žáků se nic neudělá. Nicméně se přišlo s nápadem, že by se krabice uklízely a na chodbu se dávaly jen na velkou přestávku, kdy je na chodbě plno lidí a nebude tak jednoduché do krabice vlézt.

Dále se probíralo co je potřeba zařídit na Ponožkový den, k tomu více v další části.

Další na programu byl Den učitelů. Předsedkyně se zeptala ostatních, co by navrhovali v tento den udělat. Navrhly se placky na oblečení, které se dělaly i minulý rok, s tím, že by na ní měl každý učitel svou hlášku, pro kterou je na škole známý. Následně se ještě přidaly kytičky. Předsedkyně se rovnou zeptala koordinátorů, jestli by bylo možné všechno nakoupit z peněz, které si parlament sám vydělal. Poté se určily služby, které budou dárky předávat, a to tak, že se mohli dobrovolně přihlásit ti, co o to mají zájem, ale zároveň se museli vždy spárovat po vzoru jeden žák z prvního a jeden z druhého stupně.

Následně předsedou parlamentu náhodně zvolený žák vylosoval třídy, které budou moc určit obědy na příští měsíc.

Na konci proběhla rychlá reflexe toho, co se přeneso do tříd. Žáci dali informace dohromady společně a shodli se tak na tom, co jsou nejdůležitější informace, které musí všichni obdržet.

4.3 Ponožkový den

21. 3. je den, kdy si všichni, kteří si uvědomují a respektují odlišnosti mezi lidmi, obléknou na každou nohu jinou ponožku. Tato akce probíhá na podporu lidí s Downovým syndromem. Barevné ponožky otočené patami k sobě symbolizují svým tvarem příčinu tohoto celoživotního onemocnění - poruchu chromozomu ve tvaru písmene X.

Co je potřeba udělat už žáci věděli z předchozích let. Předsedkyně tak vyjmenovávala úkoly a ptala se ostatních, jestli je nutné je letos dělat a jestli je dělat chtějí. Nejdříve tak rovnou dva zástupci došli za panem ředitelem, aby získali souhlas k uskutečnění akce. Poté se žáci zastavili u plakátů, které se pokoušeli na počítači najít z minulého roku. To se jim nepodařilo a tak předsedkyně poprosila toho, kdo plakáty dělá, aby na nich začal pracovat již během zasedání. U pozvánek se všichni shodli, že je dělat nebudou, protože po minulé zkušenosti vědí, že stačí všechny pozvat rozhlasem. Tím pádem předsedkyně připomněla těm, co jsou v roli hlasatelů, aby se domluvili, kdy to rozhlásí. Stejně tak upozornila fotografa, že by bylo dobré mít ze dne i obrázkové výstupy a redaktora, že bude potřeba sepsat článek pro web školy. Nakonec přišla výzva, aby se přihlásili ti, co plakáty rozvěsí po škole a následně je i po akci sesbírají. Nástěnkář se domluvil s koordinátorkou, že nástěnku po akci udělají spolu.

Poté si žáci ještě vzpomněli, že minulý rok dělali prezentaci o tomto dni a Downově syndromu obecně, se kterou chodili po třídách a problematiku svým spoluža-

kům osvětlovali. Shodli se, že by bylo dobré udělat to i letos, a podařilo se jim rovnou najít i starou prezentaci, a tak se jen domluvili dvě dvojice (jeden velký a jeden menší parlamenták), kteří třídy obejdou a vše odprezentují.

Reflexe projektu proběhla ihned následující týden. Parlamentáci hodnotili kladně hojnou účast. V odlišných ponožkách přišli nejen všechny děti, ale i učitelé, paní kuchařky a uklízečky, pan ředitel i někteří administrativní pracovníci.

Spolužáci hodnotili kladně, že se mohli něco více dozvědět o Downově syndromu, ale vzhledem k tomu, že už to slyšeli minulý rok, nabádali parlament, aby příští rok udělal jinou prezentaci, aby to nebylo pořád stejné.

Na webu školy vyšel krátký článek o tomto dni, na facebookových stránkách den předem parlamentáci znovu všechny nabádali, aby přišli v rozličných ponožkách.

4.4 Další akce

Den učitelů

Celá akce začala hlášením parlamentáků a ihned po něm stejní žáci předali placku s kytičkou vedení školy. Na placky členové parlamentu napsali vždy nějakou hlášku, která daného učitele charakterizuje. Krom toho obdrželi ještě všichni žlutou gerberu. Po předávce vedení se pokračovalo po třídách, kde obdrželi dárky nejen učitelé, ale i asistenti pedagoga.

Valentýnská pošta

Na Valentýna mohli všichni ve škole napsat „Valentýnky“ a dát je do schránky, která byla umístěna ve druhém patře školy. Parlamentáci vyrobili valentýnská přáníčka pro všechny zaměstnance školy a přiložili k nim překvapení v podobě čokoládky. 14. února vybraní parlamentáci většinou ve dvojicích začali roznášet „Valentýnky“ po celé škole. O velké přestávce si pak mohli žáci prvního stupně zastřílet z luku pod kontrolou Amorků, tedy chlapců z parlamentu, kteří v srdíčkových tričkách a s lukem představovali tento symbol lásky. Krom toho chodily holčičí členky parlamentu s razítky ve tvaru srdce a tiskaly je po všech svých spolužácích. Žáci měli také možnost si na tričko nalepit nápis „obejmout“ a parlamentáci pak ty, kteří tento nápis měli, objímali ve znamení přátelství.

Vánoční jarmark

Vánoční jarmark se konal v sobotu 1. prosince 2018 v kulturním domě v Zákupích a byl součástí Adventních oslav v městě Zákupy. Již den předtím vybraní parlamentáři pomáhali s odvozem výrobků ze školy do kulturního domu, rozmístili stoly pro jednotlivé třídy, roznesli krabice s výrobky, nazdobili stromeček, nazvučili vstupní prostor v KD. Po skončení jarmarku Advent pokračoval na náměstí Svobody, kde vystoupil pěvecký sbor Zákupáček a došlo ke slavnostnímu rozsvícení stromečku. Část obdržených peněz byla poslána na Vánoční koncerty ČT.

Výstava 100 let ČR

Žákovský parlament uspořádal ve škole výstavu „RETRO“ věcí, které jim zapůjčili rodiče, učitelé a zaměstnanci školy. Vytvořili tak zajímavou a bohatou výstavu, kterou mohl každý kdykoli během měsíců září až listopad navštívit. K vidění bylo spousta zajímavých předmětů, např. saně, gramofon, psací stroj, fotoaparát, lyže, porcelánové nádoby, gramofonové desky nebo cep. Všechny předměty byly vystaveny jako hádanky, takže návštěvníci mohli tipovat jejich využití, u některých si mohli návštěvníci účel i prakticky vyzkoušet.

Den barev aneb slavíme 100 let republiky

Dne 26. října proběhla akce žákovského parlamentu jménem „Den barev“ jako gratulace k 100. výročí založení Československé republiky. Zástupci jednotlivých tříd si vylosovali barvu, kterou tato třída bude mít na sobě. Bylo vylosováno 6 bílých, 6 červených a 4 modré skupiny. V pátek 26. 10. byli žáci podle barev rozděleni, aby utvořili vlajku České republiky. Poté se pořídily fotografie a všichni zazpívali státní hymnu.

Akce *Sbírka pro Medouška* zahrnovala sbírku suchého pečiva, jablek nebo medu pro symbol města Zákupy zámeckého medvěda Medouška. Odvoz zajistila jedna maminka parlamentárika.

Noc s Andersenem je akce opakující se každý rok. Parlamentáři vyberou jednu knížku a připraví na ni program pro menší žáky, kteří během přespávání v tělocvičně řeší různé úkoly, čtou si apod. Letos připravili parlamentáři úkoly z knihy Povídání o pejskovi a kočičce, a tak se kreslilo, dramatizovalo, peklo se dort, vyráběli se pejsci a kočičky a v neposlední řadě se samozřejmě četly ukázky.

Žákovský parlament také spolupracuje s parlamentem v Litvínově a navzájem se navštěvují a připravují pro sebe různé programy – například čarodějnický let nebo zimní olympijské hry.

Vybraní žáci za odměnu také navštěvují Senát České republiky. O účasti na tomto výjezdu se hlasuje, protože může jet jen osm vybraných žáků.

Zákupský žákovský parlament se účastní také krajského setkání žákovských parlamentů v Libereckém kraji, jejichž tři setkání spoluorganizovala s MŠ Raspenava. První se uskutečnilo na podzim 2017 a bylo věnováno práci koordinátorů ŽP. Druhé krajské setkání už bylo určeno žákům a společně se věnovali tématu plánování projektů. Třetí krajské setkání se uskutečnilo na jaře 2018 a bylo zaměřené na metodickou podporu správného vedení schůzek ŽP.⁸⁶

4.5 Fungování parlamentu, očekávané výstupy a kompetence

Co se týká komunikativních kompetencí, jsou u žáků rozvíjeny plně – žáci si sami vedou zasedání a mají prostor k vyjádření, rozvíjí komunikační schopnosti skrze ledolamky. Jsou jasně daná pravidla komunikace, která určují, jak se správně komunikuje, a žáci vědí, že je musí dodržovat, jinak následuje napomenutí. Své komunikační schopnosti trénují i před učiteli na radě, ve třídě při předávání informací, před úředníky při vyřizování propůjčování prostorů.

Kompetence sociální a personální jsou rozvíjeny jak pomocí rolí a spolupráce, tak různých socializačních her. Velkou roli zde hraje zážitkový kurz před zahájením fungování parlamentu. Spolupráce je podporována už tím, že každou roli plní dva žáci – mladší a starší. Spolupráce se cvičí na již zmíněném harmonizačním kurzu pomocí různých úkolů, ale i na přespávačce, kde se dávají dohromady nápady na zlepšení a projekty. Role jsou dané na rok, což podle mě nejen výrazně šetří čas na zasedáních, ale žáci cítí za roli i větší odpovědnost, protože jejich jméno je u dané role napsáno jak na webu školy, na nástěnce, tak v místnosti parlamentu, a každý tak ihned může zjistit, kdo měl na starosti jaký úkol. V tomto případě jsou žáci vedeni i k činění uvážlivých rozhodnutí a promyšlení toho, co vše zvládnou, jelikož svou roli musí plnit svědomitě po celý rok.

Občanské kompetence jsou naplňovány skrze vše, co již bylo řečeno. Nastavením pravidel pro využívání klubovny jsou žáci vedeni k tomu, že když si od někoho něco

⁸⁶ Informace o parlamentu jsem čerpala z vlastního pozorování zasedání, z rozhovorů s koordinátory i ze školních stránek <https://www.zszakupy.cz/pro-zaky/zakovsky-parlament/o-nas>

půjčí, musí se k tomu chovat slušně a vrátit to ve stejném stavu jako to bylo. Dále jsou tyto kompetence rozvíjeni u jednotlivých projektů, ke kterým se dostaneme dále.

Výchova demokratického občana je naplňována jak srze komunikační dovednosti, dodržování pravidel, tak vědomí odpovědnosti za role. Pomocí reflexí jsou žáci vedeni k uvažování o problémech, jejich řešení, ale i předcházení, jelikož některé akce se děly již v minulých letech a žáci se tak mohou vyvarovat chyb svých předchůdců (popřípadě i svých vlastních z minulého roku). Prezentační dovednosti si zkouší nejen při předávání informací osobně před třídou, rozhlasem, nebo během samotných schůzek, ale například i v rámci Ponožkového dne (viz dále). Důležitým prvkem jsou zde volby, které na škole fungují natolik věrně, že se žáci připravují na ty, kterých se v občanském životě budou účastnit v budoucích letech. Stejně tak slavnostní jmenování do funkcí, skládání slibu a podepisování smlouvy přidává parlamentu na věrnosti a důležitosti. Na této škole funguje velká samostatnost členů parlamentu, nejen tím, že si zasedání vedou sami, ale například i Valentýnskou akci zvládli uskutečnit bez přítomnosti koordinátorů. Schůzek s učiteli se též pokaždé zástupci parlamentu účastní, aby za ně netlumočil koordinátor. Tím se zvyšuje přínosnost parlamentu pro vlastní odpovědnost a participování na životě školy. Na změnách ohledně chodu školy se parlament též podílí, i když se může oproti zbylým školám zdát, že spíše zavádí vlastní zlepšení (cukrárníčky, knihovničky, obědy), než že by měnil to, co ve škole nefunguje (dveře, časopis), nebo se podílel na důležitých rozhodnutích (mobilní telefony).

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova opět zahrnuje vše přes komunikaci a spolupráci. Také dává důraz na utváření dobrých mezilidských vztahů. Tady se nebudu zabývat ani tak vztahy členů parlamentu, ale spíše parlamentu a zbytku školy. V případě této školy je na tom vztah s parlamentem nejlépe. Spolužáci se o činnost parlamentu zajímají, akce jim přijdou zajímavé, zapojují se. U učitelů je to trochu horší, i tady mají někteří pocit, že je práce parlamentu zbytečná, nepodporují žáky při sdělování novinek, ale podle koordinátorek to je ještě ve snesitelných mezích. Na podporu vztahů s učiteli byla namířena akce Den učitelů.

Mediální výchova je podporována přidáváním článků na web a na školní Facebook a samozřejmě také tvorbou hlášení do rozhlasu.

I u projektů, které byly vyjmenované v předchozí části, se pokusím zhodnotit jejich propojenost s RVP, tak jak jsem ho rozebrala v první části práce. Nebudu se již ale zmiňovat o komunikačních, sociálních a personálních kompetencích, ve smyslu, že žáci spolupracovali, domlouvali se na průběhu, použili rozhlas, oznámili to panu řediteli, ani

o Výchově demokratického občana či občanských kompetencích ve smyslu přijetí odpovědnosti za svou roli, jelikož toto splňují do určité míry všechny projekty. Budu se spíše věnovat obsahu činností a na podporu čeho se projekty zaměřují.

Při Dni učitelů má jednoznačnou funkci OSV s výstupem „*utváření dobrých mezilidských vztahů*“, jelikož jde především o to odměnit učitele za jejich práci. Zde žáci tvořili pro učitele placky s výrokem, který je charakterizuje, což si žádalo dávku tvořivosti, která rozvíjela kompetence občanské, ale i zmíněnou OSV. Neřadila bych sem propojení s historickou událostí, jelikož na Jana Ámose Komenského se nikde neodkazyvalo.

Valentýnská pošta měla podobný cíl jako předchozí akce, tentokrát se prostřednictvím OSV utvářely dobré mezilidské vztahy nejen mezi žáky a učiteli, ale i mezi žáky navzájem. K možnosti zastřílet si z luku, bychom mohli přiřadit kompetence pracovní a výstup „*žák využívá bezpečně a účinně materiály a nástroje*.“

A do třetice utváření dobrých vztahů se řadí projekt Cukrárníčky, které zpřijemňují třídní schůzky rodičům. Každé patro si tvoří svou cukrárnu, a třídy si ji tak mohou samy vyzdobit, vymyslet pro ni jméno a rozvíjet tak svou tvořivost - a to i při pečení zákusků na hodinách. Stejně tak sem budou patřit kompetence pracovní při zacházení s výrobky a surovinami.

Oslava 100 let od založení naší republiky naplňuje především kompetence občanské „*respektování a ochrana našich tradic a kulturního historického dědictví*“, ale i Výchovu k občanství, kdy si žáci připomněli naše dva symboly státu – hymnu a vlajku, což zahrnuje první bod okruhu Člověk ve společnosti („*žák objasní účel důležitých symbolů našeho státu*“). O ochranu našich tradic a kulturního historického dědictví se zasloužila i výstava k tomuto jubileu, která opět naplnila i výstup OSV o utváření mezilidských vztahů, jelikož škola svou sbírku zpřístupnila rodinám i veřejnosti po celé dva měsíce. Sem by patřily i kompetence pracovní, kdy si všichni mohli vyzkoušet fungování některých věcí, ale bezpečně a účinně tak, aby nic neponičili, a věci se pak mohly navrátit ke svému majiteli.

V rámci Vánočního jarmarku byly členům předány opět kompetence pracovní, když žáci rozmísťovali a připravovali stoly k prodeji, ozvučovali kulturní dům nebo zdobili stromeček. Výtěžek z prodeje pak posílali na charitativní účely, čímž byl naplněn výstup z VKO, kdy žák „*zhodnotí a na příkladech doloží význam solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem*“. Tento bod naplnili i v trochu jiné podobě skrze sbírku pro medvěda, díky které jim došlo, že pomá-

hat by se mělo i zvířatům. Teoreticky se o solidaritě učili i během Ponožkového dne. Žáci parlamentu tu navíc rozvíjeli své prezentační dovednosti, když svým spolužákům vysvětlovali pomocí prezentace problematiku Downova syndromu. Vánočním jarmarkem se žáci také zapojili do kulturního dění svého města.

Noc s Andersenem vede žáky k pozitivnímu postoji k uměleckým dílům (OSV), ale i k podpoře čtenářství, čímž výrazně napomáhají vzdělávací oblasti týkající se jazyků. Skrze všechny aktivity, které se ke knížce pojily, si žáci rozvíjeli tvořivost (kompetence občanská + OSV). Stejně cíle podpořil i vznik knihovniček v každém patře školy.

Návštěva Senátu ČR pomohla naplnit očekávané výstupy z Výchovy k občanství v sekci Člověk, stát a právo. Krajské setkání libereckých parlamentů výrazně podpořilo veškeré komunikační kompetence, které najdeme i ve VDO – jsou to kompetence komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační.

5 Základní škola Partyzánská, Česká Lípa

Základní škola Partyzánská je tradiční českolipskou školou, jejíž historie se píše od roku 1904. Je jednou z osmi státních základních škol na území České Lípy. Škola se nachází v centru českolipské čtvrti Svárov. Díky svému umístění a dobré dopravní dostupnosti je spádovou školou nejen pro tuto městskou část, ale rovněž pro okolní obce – Dobranov, Heřmaničky, Okřešice, Písečná, Vítkov, Vlčí důl, Žizníkov.⁸⁷

5.1 Obecné informace o ŽP

Základní škola Partyzánská získala v roce 2018 též titul Škola pro demokracii. Sama škola vidí funkci žákovského parlamentu následovně: *„Žákovský parlament se snaží o:*

- *„rozvoj schopností, dovedností, kompetencí žáků,*
- *zlepšení vztahů na škole, otevřenosti,*
- *navázání spolupráce: škola – jiná instituce (další škola, městský úřad, komunitní centra, DPS, azylové domy apod.),*
- *učení se naslouchání, respektu a kompromisu,*
- *učení se zodpovědnosti a samostatnosti,*

⁸⁷ Základní škola a Mateřská škola Zákupy, příspěvková organizace. [online]. [vid. 2019-05-27]. Dostupné z: <http://www.zspartyzanska.cz/informace>

- *rozvoj komunikačních dovedností (prezentaci výsledků práce, schopnost vyjednávat a zařizovat),*
- *možnost spolupráce a pomoci (nejen v prostorách školy, ale s přesahem),*
- *dát prostor žákům všimnout si problémů a navrhnout reálná řešení,*
- *navázání nových vztahů mezi žáky (kamarádství, zábava),*
- *podnět k prosociálnímu chování (Dělám věci pro, že je chci udělat, cítím to tak, nikoli z povinnosti.),*
- *umožnit žákům realizovat se (být kreativní),*
- *realizaci vlastních akcí (které pomohou, nebo pobaví),*
- *informování ostatních, co se dělo, děje a bude dít,*
- *získání důvěry na straně dospělých i dětí.⁸⁸*

Do parlamentu se volí z každé třídy dva žáci, a to od třetí třídy. Schází se první a třetí pondělí v měsíci od osmi hodin.

Parlamentáci jsou voleni začátkem září. Ve třídách nejdříve proběhnou třídní volby, aby si žáci mohli ujasnit jaké vlastnosti, schopnosti a dovednosti by měli právě jejich zástupci mít. Poté se přistupuje k přímým volbám do parlamentu. Tam se každý žák (kromě 1. a 2. třídy, ti nevolí) musí prokázat omluvným listem nebo notýskem. Žáci ve volebním lístku za plentou zaškrtnou dvě jména a lístek hodí do urny. V den voleb volební komise, složená ze žáků 8. a 9. tříd, sečte hlasy a vyhlásí výsledky rozhlasem. V případě rovnosti hlasů dojde ke druhému kolu voleb, které se nejčastěji koná následujícího dne.

Poté se přechází ke slavnostní inauguraci, na kterou jsou pozváni všichni učitelé, kamarádi, vedení školy i města, zástupci Školské rady a rodiče. Na úvod pan ředitel připomíná smysl samosprávy a jeden zástupce poté přečte slavnostní slib, který zavazuje členy parlamentu ke svědomité práci ve prospěch žáků školy. Poté se přistupuje k podpisu jmenovací listiny, převzetí zápisníku s harmonogramem schůzek a připnutí „placky“ s logem parlamentu.

Ještě v září vyjíždí parlament na prožitkový kurz, jejímž hlavním cílem je tmelení nově vzniklého kolektivu, sladění očekávání, tvorba harmonogramu činnosti ŽP a rozvoj sociálních dovedností. Na poslední kurz přijeli na návštěvu zahraniční studenti z projektu Edison, kteří s parlamentáky strávili nějaký čas zábavnými aktivitami.

⁸⁸Základní škola a Mateřská škola Zákupy, příspěvková organizace. pozn. 87. Dostupné z: <http://www.zspartyzanska.cz/skolni-parlament>

Koordinátoři fungují na škole tři – zástupce za první a druhý stupeň a paní magistra, která úzce spolupracuje s Technickou univerzitou v Liberci, kdy v rámci svého aprobačního předmětu Výchova k občanství navštívila s panem ředitelem semináře, kde se s námi podělila o své zkušenosti z výuky tohoto předmětu. Všechny koordinátorky byly pro pozici osloveny vedením školy.

Parlament nemá svou klubovnu, schází se v běžné třídě, tudíž se vždy musí nejdříve dát lavice do kruhu, aby na sebe všichni členové viděli. K dispozici tu je tabule i dataprojektor s počítačem.

Žákovský parlament má stanovena pravidla ohledně omlouvání nepřítomnosti na jakémkoli zasedání. Diskuzní pravidla a pravidla chování jsou prý také stanovena, nicméně nejsou nikde pevně sepsaná.

K dispozici pro informování o akcích mají kromě rozhlasu stránky školy, kam ale píše pouze učitelé, nikoli žáci sami (žáci ani články nepřipravují). Stejně tak mají k dispozici facebookovou stránku školy. Nástěnku má parlament svou ihned u vchodu do školy a na jejím zaplnění se již podílí žáci sami.

Na schůzkách učitelů má žákovský parlament také svůj prostor. Koordinátoři tu řeší především stížnosti členů parlamentu, například že jim učitelé ne vždy jsou ochotni poskytnout čas k tomu, aby ostatní seznámili s tím, co se v parlamentu dělo. Řeší se i to, že se žáci občas během sdělování novinek chovají neslušně a hrubě, parlamentářům dávají najevo, že je to nezajímá apod. V listopadu a v lednu přišli na poradě sami zástupci parlamentu, obeznámili učitele s tím, co se chystá, a na druhé poradě i vyhodnotili předchozí projekt týkající se Dne stromů (viz dále).

Parlament se s městským zastupitelstvem nesetkává pravidelně, setkání proběhlo jednou a nedopadlo tak, jak parlament doufal, takže už se neopakovalo.

Kromě projektů, kterým se budeme věnovat dále, se parlament snaží ovlivňovat i chod školy. Například se snaží podnítit vznik školního časopisu, zasloužil se o opravu dveří od šaten u tělocvičny, o pořízení zrcadel na toalety a stojanů na kola.

5.2 Průběh zasedání

Zasedání vedou koordinátoři, kteří se střídají. Většinou má hlavní slovo jedna koordinátorka, která si i připravuje počáteční aktivitu a vede pak veškerou diskuzi, zbylé koordinátorky ji v případě potřeby doplňují, reagují na dotazy apod.

Na začátku setkání se dělá docházka, kdy jeden koordinátor vyjmenovává zástupce jednotlivých tříd a další dělá čárky za nepřítomnost.

Každé zasedání začíná rozehrávkou - hrou, která má žáky probudit a připravit na další práci. Tyto hry se pak snaží parlamentáři přenést do tříd, především do třídnických hodin, aby si je mohli zahrát i se spolužáky a utužit tak vzájemné vztahy i tam.

Poté je věnován prostor zástupcům ze tříd, kteří mohou přicházet s nápady na další akce nebo změny ve škole, s problémy, které se ve třídách naskytly třeba při předávání informací spolužákům, nebo jen s komentáři od spolužáků ohledně proběhlých akcí.

Následně se parlament dostane k tomu, jaká akce by měla následovat – k tomu patří promyšlení úkolů, které dává dohromady koordinátor s žáky, přiřazení rolí, které chce kdo zastupovat (role tu nejsou dané trvale), rozdělení úkolů, promyšlení pomůcek a materiálu. Pokud se zrovna nějaká akce nebo projekt odehrály, probíhá reflexe, kdy mají žáci sami zhodnotit, co se na akci povedlo a co je potřeba zlepšit, prezentují i názory spolužáků.

Na konci hodiny koordinátor zopakuje ještě jednou úkoly, které je potřeba udělat a společně s členy dá dohromady, co za informace je důležité přenést do tříd.

Příklad zasedání

Nejdříve koordinátorka představila náplň tohoto zasedání – reflexe Valentýnské pošty a z minulého zasedání vyřešit problém předávání informací do tříd.

Poté přichází na řadu zahajovací hra. Žáci se rozdělí na polovinu a každá půlka si dá židle za sebe na opačný kraj třídy a posadí se. Koordinátorka hází kostkou, kterou vidí jen ti poslední v řadě. Když padne liché číslo, musí oni zatahat toho před sebou za levý ušní lalůček, ten předá signál dál a takhle pokračují, než to dojde k prvnímu, který zvedne modrou tužku (pokud je to levý lalůček, červenou v opačném případě) – hra má být tedy hlavně na rychlost. Po jednom kole koordinátorka někoho vymění s tím posledním, aby si to zkusil i někdo jiný. Po čtyřech kolech se dávají lavice opět do původního stavu a přechází se k další části.

Koordinátorka předává slovo žákům s tím, aby zopakovali problémy, které mají při přenášení informací do tříd (řešilo se na minulém zasedání, ale podle slov koordinátorek už i dlouho předtím). Problémy zaznívají různé: část třídy je vůbec neposlouchá, spolužáci je nerespektují, skákají jim do řeči, vykřikují, že je to nezajímá, vyvěšený plakát ohledně jejich nápadů nevyplňují, ale při prezentování informací jim neustále říkají, jak by to udělali jinak, akce jim přijdou zbytečné a nudné, často přislíbí pomoc, ale když je jí opravdu potřeba, nikdo nepřijde, vyčítají jim, že na zasedáních jen hrají

hry. Velkým problémem je, že nemají často prostor, kdy informace předat, učitelé to ve svých hodinách nechtějí.

Nejdříve se koordinátorka zaměřila na to, jak to vyřešit, aby je žáci poslouchali, aby to pro ně bylo zajímavé. Žáci navrhuji, že by se mohli přijít podívat, jak zasedání probíhá. Koordinátorky na to reagují tím, že už to tak funguje, jen to nikdo nevyužívá. Jeden z mladších žáků navrhl, že by mohli zavést povinné zkoušení z toho, co si zapamatovali, ale ostatní mu vysvětlili, že by se tím situace jen zhoršila a postavení parlamentu také. Dvě žačky seznámily ostatní s tím, jak to zkusily jinak udělat ony – o přestávce na tabuli namalovaly, co v parlamentu ten den dělali, a pak to podle obrázků na začátku hodiny dovysvětlily a prý se to setkalo s úspěchem. Koordinátorky také vyzdvihly nápad s chozením do tříd po dvojicích, tvořených žákem z prvního a druhého stupně. Žáci narazili i na to, že by jim hodně pomohlo, kdyby jim učitel vyšel vstříc, utišil a uklidnil by třídu.

Poté se řešila otázka jak to nejlépe vyřešit s učiteli. Koordinátoři upozornili na to, že není nejlepší obcházet každé pondělí učitele, zda mohou říct novinky, mnohem lepší by bylo domluvit se předem na trvalé spolupráci. S jednou třídou se poté řešilo, že mají svou třídní paní učitelku jen ve čtvrtek, tak jestli čekat až na čtvrtek nebo se domluvit s jiným pedagogem v pondělí a paní učitelce to říct během přestávky. Po dlouhé diskuzi se rozhodlo, že pokud ze setkání nevyplývá nějaká okamžitá povinnost, mohou počkat do čtvrtka, v opačném případě je nutné sdělit to třídě ihned v pondělí a paní učitelku požádat o čas o přestávce.

V poslední části této otázky se řešilo, zda všichni po každé schůzce vědí, co mají ve třídě říkat. Žáci říkají, že ano, ale jedna z koordinátorek dodává, že už se jí doneslo od učitelů, že kolikrát to neví, říkají jenom, že hrají hry, které ani nevysvětlí, a pak to vypadá, že nedělají nic podstatného. Koordinátorka se ptá, zda si myslí, že hry mají nějakou funkci, nebo je opravdu hrají jen pro zábavu. Dostanou se k tomu, že se pomocí nich učí lépe spolupracovat, komunikovat, a pokud je budou přenášet do tříd, mohou se tyto vlastnosti rozvíjet i ve třídách. Problémem je, že si žáci občas nepamatují pravidla, tak jim koordinátorky navrhuji, že mohou před třídnickými hodinami vždy přijít za nimi a ony jim pravidla objasní znovu.

Tímto se téma uzavírá a přechází se k reflexi Valentýna, která bude zahrnuta v další kapitole. V poslední minutě dají koordinátorky s žáky dohromady, co by měli říct svým spolužákům.

5.3 Sv. Valentýn

Žáci byli nejdříve dotázáni, jakou akci by mohl parlament v únoru pořádat, a Valentýnu patřila samozřejmě jejich první myšlenka. Koordinátorka se ptala, co by mohli na Valentýna připravit a to zapisovala na tabuli. Žáci přišli s valentýnskou poštou, informační tabulí, kam by zpracovali informace o tom, proč ho vlastně slavíme, s výzdobou školy, kdy by na skříňky udělali srdíčka a na zábradlí řetěz se srdíčky, a vyhlásit rozhlasem, aby žáci přišli alespoň s jednou věcí na sobě, která bude mít růžovou nebo červenou barvu.

Poté se koordinátorka zeptala, co k tomu bude potřeba. K poště byla potřeba krabice na psaníčka, tady se hlasovalo, zda jich neudělat více – zvlášť pro druhý a pro první stupeň, pro učitele. Nakonec se odhlasovala jedna. Další byly plakáty, které by o akci obeznámily spolužáky, a na ty potřebné papíry, které koordinátorky slíbily dodat, stejně jako krabice. Poté se hlasovalo, kam krabici umístit, nakonec se rozhodlo pro vestibul, kam mají všichni nejlepší přístup.

Při přidělování rolí se žáci hlásili s tím, že se vždy spároval jeden starší žák s mladším – bylo potřeba se především domluvit s panem ředitelem, jestli je to vůbec všechno možné, a ohlásit to rozhlasem, hlavně protože přáníčka se budou roznášet o hodinách, tak aby s tím učitelé počítali a nemohli si stěžovat. Dále bylo potřeba ozdobit krabici, roznést psaníčka, ozdobit zábradlí (srdíčka na skříňky se nakonec jednohlasně zavrhla, jelikož by to bylo moc práce) a nafouknout balónky.

Takto akci popsala koordinátorka sama: *„Od úterý do středy pak žáci vyráběli přáníčka pro své kamarády, kamarádky, učitele a učitelky a vhažovaly je do připravené valentýnské schránky. Ve čtvrtek ráno pak žáci vystoupali ke svým třídám po schodišti lemovaném srdíčky a mohli se těšit na to, až pošťáci roznesou valentýnky adresátům. Ještě předtím, během velké přestávky, jsme se v hojném počtu sešli u „vodního světa“ v 1. patře, kde parlamentáci připravili koutek s rekvizitami pro valentýnská selfie a informační panel o sv. Valentýnovi. Kdo měl rychlé nohy a byl na místě mezi prvními, mohl si odnést i balonek ve tvaru srdce. Během dopoledne pak přišel čas i pro roznášení pošty - všechna přání se tak dostala ke svým adresátům a vykouzlila úsměvy na tvářích obdarovaných.“*

Při reflexi pak koordinátorka vysypala na zem různé smajlíky a žáci si měli vybrat takového, který nejlépe charakterizuje jejich náladu při Valentýnovi. Když si všichni smajlíci navzájem ukázali, měli za úkol zhodnotit, co se povedlo a co je potřeba příště

změnit. Nejvíce kladně hodnotili foto koutek s valentýnskými rekvizitami dvou členek parlamentu, který byl letos nově a pro všechny žáky byl překvapením, jelikož se nevědělo, že se chystá. Potěšení byli i z toho, že se přidali i jiní učitelé a například v hudební výchově skládali milostné básničky. Tak na půli se vyskytly balonky ve tvaru srdce, ze kterých byli někteří nadšení, jiní ale upozorňovali na velký nepořádek, když balonky praskly, a na malé množství, takže balonky nedostali všichni. Koordinátorky reagovaly tak, že balonek nemusel dostat každý, a za to, že se někdo neumí chovat, nemůžeme a neovlivníme to. Problém byl také s roznášením – někde se psala písemka, někteří učitelé nebyli nadšení, že jim narušují hodinu. Koordinátorky toto vyřídily rychle s tím, že akce byla vedením povolena a všichni dopředu z rozhlasu věděli, kdy a jak to bude probíhat, tudíž se s tím nemusejí zabývat, protože oni nic nezanedbali. Pro příště by žáci vynechali růžové a červené oblečení, jelikož většina žáků neměla v této barvě nic, někteří kantoři to nepochopili a mysleli si, že musí třídě nakoupit trička, kluci růžové oblečení občas zesměšňovali apod. Oblečení ale bylo pouhou možností a tím, že ho někdo neměl, se nic nestalo, takže i pro příště se to tak může pro zájemce nechat.

5.4 Další akce

Den naruby

Den začal tak, že děvčata ze šestých tříd a zástupci žakovského parlamentu společně přivítali své učitele a učitelky a každému z nich věnovali čtyřlístek s poděkováním za jejich práci. Učitelé den předtím slavili svůj svátek a zástupci žakovského parlamentu se rozhodli, že jim při této příležitosti zpřijemní páteční den a na chvíli si s nimi vymění role. Svůj nápad přednesli ve třídách a vyzvali své spolužáky, aby se do akce též zapojili. Vznikl tak den, kdy si žáci zkusili těžkou práci učitelů a učitelé se mohli vrátit do svých školních let. Celý den doprovázela i hra na saxofon a klavír dvou studentů během přestávek.

Mezigenerační setkávání

Parlamentáci se rozhodli zpřijemnit předvánoční čas seniorům z Domova pro seniory v Dolní Libchavě. Na schůzkách připravili program a vyzvali také ostatní spolužáky, aby se k nim přidali svým drobným dárečkem či přáním. V daný den si děti a senioři společně zahráli deskové hry, zazpívali vánoční koledy, povídali si o tradicích a vyrobili krásné vánoční dekorace. Žáci naslouchali vyprávění o tom, jak se Vánoce sla-

vily kdysi, v dobách, kdy neexistovaly moderní vymoženosti a lidé se uměli těšit i z drobností.

Den stromů

Pátek 19. 10. byl zahájen sborovým zpěvem písně Zdeňka Svěráka STROMY. Tímto byl zahájen Den stromů, kdy parlamentáci přichystali pro žáky prvního stupně v prostorách školní zahrady stanoviště, v rámci kterých žáci poznávali stromy, ale i paroží lesní zvěře, rozhodovali, co do lesa patří a nepatří, hráli lesní pexeso, našli si svůj strom dle data narození. Oni na oplátku shrabávali spadané listí a symbolicky přispěli svou kapkou vody k zavlažení stromů. Pro žáky 2. stupně byl připraven soutěžní kvíz se spoustou zajímavých otázek. Zároveň proběhla napříč třídami soutěž o nejhezčí strom.⁸⁹

5.5 Fungování parlamentu, očekávané výstupy a kompetence

Komunikativní kompetence jsou i tady rozvíjeny počátečními aktivitami, které jsou na zasedáních vždy zařazeny. Během zasedání mají členové samozřejmě též prostor k vyjadřování názorů, diskuzi apod. Prostor je ale omezen tím, že zasedání vedou koordinátoři. Jako v předchozím případě i tady žáci své komunikační dovednosti zdokonalují před učitelskou radou, před spolužáky, prostřednictvím hlášení. Nejsou tu pevně určená pravidla komunikace, což ale neznamená, že koordinátoři nechávají žáky skákat do řeči, hádat se apod.

Kompetence personální a sociální jsou rozvíjeny v rámci počátečních aktivit, prožitkového kurzu i zastávání rolí. Tady jsou funkce voleny vždy podle projektu, což má tu výhodu, že si žáci během roku mohou zkusit rolí více. Mohou tak zjistit, že jim některé role vyhovují více než jiné, a že plnění povinností, které z některých rolí vyplývají, je pro ně příliš náročné, a proto se role příště již neujmou. Tady se kompetence propojuje i s kompetencí k řešení problémů, kdy si žák musí sám uvědomit důsledky svého rozhodnutí a zhodnotit své možnosti.

Občanské kompetence se opět naplňují již tím, co bylo řečeno. Důležitou součástí je ale i čtení práv a povinností jak na straně školy, tak na straně parlamentu při inauguraci. Tak si žáci uvědomují vážnost jejich postavení. Více bude o občanských kompetencích pojednáno u projektů a akcí školy.

⁸⁹ Informace o parlamentu jsem čerpala z vlastního pozorování zasedání, z rozhovorů s koordinátory i ze školních stránek <http://www.zspartyzanska.cz/skolni-parlament>

Výchova demokratického občana se naplňuje skrze vědomé plnění rolí a komunikační kompetence zmiňované výše. I tady jsou důležitým prvkem volby, které probíhají velmi reálně a veškerá odpovědnost je nechána na žácích. Inaugurační slavnost, jak již bylo řečeno, zahrnuje i čtení práv a povinností, podpis smlouvy a vše, co dodává jmenování podstatnou důležitost. Zástupci mají prostor i na vybraných učitelských radách. Prezentační schopnosti jsou rozvíjeny při předávání informací před třídou, rozhlasem pro celou školu a samozřejmě i během parlamentních schůzek. Žákovský parlament na této škole řeší důležité věci týkající se chodu školy, například vznik časopisu, opravu dveří, pořízení zrcadel, stojanů na kola apod.

I v tomto případě bych se v Osobnostní a sociální výchově věnovala především vztahům v celé škole, jelikož spolupráci a komunikaci jsem již zmiňovala. V popisu zasedání jsem se rozsáhle věnovala diskuzi o vztahu spolužáků i některých učitelů k parlamentu, který je v tomto případě opravdu spíše negativní. Přitom je to právě tento parlament, kde je snaha přenášet i počáteční aktivity do tříd, aby se vztahy a spolupráce mohly zlepšovat i tam. Navíc se koordinátoři snaží s žáky na problému pracovat, promýšlí různé strategie, jak postavení parlamentu zvýšit, jak žáky zaujmout, jak co nejvíce vyjít vstříc učitelům, ale vezmu-li v potaz, že se tímto problémem nezabývali poprvé, z nějakého důvodu to tady zkrátka nefunguje.

Mediální výchova je rozvíjena jen pomocí rozhlasu, jelikož na web školy přispívají sami učitelé a školní časopis ještě nefunguje. Environmentální výchova byla naplněna nejen skrze projekt Den stromů, ale během zasedání byli žáci několikrát upozorněni, aby vyhazovali odpad do správných košů, které mají ve třídě k dispozici.

I v projektech, které byly vyjmenované v předchozí části, se pokusím zhodnotit jejich propojenost s RVP, tak jak jsem ho rozebrala v první části práce. Nebudu se již zmiňovat o komunikativních, sociálních a personálních kompetencích, ve smyslu že žáci spolupracovali, domlouvali se na průběhu, použili rozhlas, oznámili to panu řediteli, ani o Výchově demokratického občana či občanských kompetencích ve smyslu přijetí odpovědnosti za svou roli, jelikož toto splňují do určité míry všechny projekty. Budu se spíše věnovat obsahu činností a na podporu čeho se projekty a akce zaměřují.

Den naruby navázal na Den učitelů, který jako v předchozím případě má především posílit mezilidské vztahy na škole, což můžeme zahrnout pod OSV. Žáci si navíc v tento den vyměnili práci s učiteli a na jejich místě si tak významně rozšířili komunikační a prezentační kompetence. A vzhledem k tomu, že výuku vedlo žáků více, velmi podstatná byla i spolupráce.

Mezilidské vztahy podpořilo i Mezigenerační setkání s členy Domova důchodců. Žáci si tak rozvinuli komunikativní schopnosti i na druhou stranu – nejen umět svůj názor vyjádřit, ale také naslouchat ostatním a snažit se jim porozumět, pochopit je. V rámci VKO tak bylo důležité „*uplatňovat vhodné způsoby chování a komunikace*“. Občanské kompetence byly naplněné respektem k našim tradicím a respektování názoru druhých. Protože jediné když měli tohle všechno žáci na paměti, mohli nejlépe zpříjemnit starším lidem den, kdy jim oni na oplátku vyprávěli, jak kdysi probíhaly Vánoce.

Den stromů podpořil environmentální výchovu, mladší žáci poznávali zvířata a rostliny, ale prakticky si i vyzkoušeli, co nepatří do lesa. Na oplátku přispěli k zavlažování stromů a ještě se dozvěděli pár důležitých informací od starších žáků. Ti zase své znalosti mohli zdokonalit v kvízu o ochraně životního prostředí.

Valentýnská pošta prostřednictvím OSV utvářela dobré mezilidské vztahy nejen mezi žáky a učiteli, ale i mezi žáky navzájem, i když v menší míře, než tomu bylo v zákupské škole, kde k tomu sloužilo mnohem více aktivit. Nicméně tady si žáci mnohem více pohráli s výzdobou, jejíž výroba naplnila pracovní kompetence a tvořivost. Navíc zde byla vyrobena nástěnka, obeznamující s historií toho svátku, počínaje knězem Svatým Valentýnem, i jeho zvyky, a podpořila tak rozvoj občanských kompetencí o ocenění našich tradic a kulturněhistorického dědictví.

Občanské kompetence zahrnuje i oprava dveří a pořízení stojanů na kola, kdy chtěl parlament pomoc zlepšit na škole něco, co je v jeho silách a spolužáci si na to nejvíce stěžují. Tím, že se snaží o založení školního časopisu, výrazně podporují mediální výchovu.

6 Základní škola Lesní, Liberec

Základní kola Lesní je plně organizovaná základní škola s vymezenou spádovou oblastí v městské části Lidové sady mimo centrum města. Počet tříd ve všech ročnících 1. a 2. stupně je v současnosti 21. Průměrný počet žáků na třídu převyšuje číslo 25. Kapacitně je plně vytížena. V Liberci se jedná o dlouhodobě oblíbenou školu pro pestrý vzdělávací program a nadprůměrné vzdělávací výsledky.⁹⁰

⁹⁰ *Základní škola, Liberec, Lesní 575/12, příspěvková organizace.* [online]. [vid. 2019-06-09]. Dostupné z: <https://www.zslesni.cz/skola.html>

6.1 Obecné informace o ŽP

Škola sama charakterizuje účel žákovské samosprávy následovně: „*Existence samosprávy podporuje rozvoj demokratických principů v praxi a aktivní podíl žáků na chodu školy. Snahou koordinátorů je podpořit dovednosti žáků spojené s aktivitami parlamentu tak, aby nebyl pouze formální záležitostí, ale aby byli žáci vedeni k odpovědnosti za svou činnost.*“⁹¹

Žákovský parlament má 12 členů, dva zástupce ze 4. až 9. třídy, kteří jsou voleni na jeden rok. Schůze se konají jednou za měsíc, pokud není potřeba nutně něco s parlamentem prodiskutovat, pak se může svolat schůze navíc. Schází se vždy v pátek od 11 hodin, kdy probíhají ve všech třídách třídní hodiny. Žákovský parlament nemá svou vlastní klubovnu, schází se ve volné třídě, kde jsou lavice spojené do U a obklopují katedru. Ve třídě mají k dispozici dataprojektor, tabuli na křídly a s trhacími papíry na fixy.

Před volbami si třídy nejdříve vyrábí svou kandidátku. Všichni žáci se pak účastní voleb, které mají být co nejméně nejpravděpodobnější. Žáci mají k dispozici volební lístek, který vhažují do urny za plentou. Žáci tvoří rovněž komisi a sami počítají hlasy, úloha učitelů je tak při volbách minimální. Výsledky jsou vyhlášeny rozhlasem.

Parlament vždy ve druhém měsíci po volbách jezdí na harmonizační kurz na dvě noci. Kurzem je provází lektori ze společnosti SOUBĚH a hlavní náplní je prodiskutování a domluva toho, čemu by se měl parlament v následujícím roce především věnovat, co vše do svého programu zapojí. Škola má na tyto akce granty, aby to bylo pro žáky co nejlevnější. Vzhledem k tomu, že parlament nemá nastavena svá pravidla, tato oblast se na kurzu neprodiskutovává. Škola neuzavírá s žáky žádné smlouvy a do svých funkcí nejsou jmenováni při inauguraci, ale vítězstvím ve volbách.

Koordinátor funguje na této škole jeden a je jím paní učitelka jazyků. Tuto funkci na sebe vzala, aby parlament na škole mohl fungovat, jelikož nikdo jiný neměl zájem ho vést.

Žákovský parlament může o svých akcích informovat různými způsoby – pomocí nástěnky, kterou tvoří žáci sami, zpravodajem Lesní Noviny, který ve škole vychází každý měsíc a autoři článků jsou žáci sami, v rámci internetových stránek, ale i na in-

⁹¹ Základní škola, Liberec, Lesní 575/12, příspěvková organizace. pozn. 90. Dostupné z: <https://www.zslesni.cz/zakovsky-parlament.html>

stagramovém účtu, který zpravuje jeden z členů parlamentu. V případě akcí většího významu jsou k dispozici i jiná média, k tomu více v další části.

Fungování parlamentu se řeší i na schůzkách učitelů a pana ředitele, neúčastní se jich však žáci sami. Koordinátor tu všechny obeznámí s tím, co se během měsíce plánuje a jak do toho budou zapojeny třídy. Při projektech pouze školního rázu chodí pro souhlas k panu ředitele žáci sami, pokud se jedná o větší projekty, jak si vysvětlíme dál, domlouvá to s ředitelem koordinátorka.

Žákovský parlament se účastí i schůzek Magistrátu města Liberec, kde se žáci mohou nejen inspirovat, jak by mělo oficiální zasedání orgánu vypadat, ale účastní se i diskuzí o možnostech lepšího fungování jejich města.

Kromě tematických projektů, kterým se budou věnovat následující kapitoly, se žákovských parlament také podílí na změně chodu školy. V tomto případě se parlament například zasloužil o změnu ohlašování začátku hodin, které teď probíhá pomocí hudebních ukázek. Také se zde prodiskutovala změna ohledně používání mobilních telefonů při výuce, která vedla nejdříve k tomu, že se mobilní telefon bude používat pouze a jen o přestávkách a po zbytek vyučování bude mobilní telefon bez výhrad zavřen v tašce, následně došlo k tomu, že se mobilní telefony začaly používat jen o velké přestávce, aby se začala opět rozvíjet obyčejná komunikace mezi žáky navzájem.

6.2 Průběh zasedání

Zasedání se konají tedy jednou měsíčně. Na počátku se nezařazuje žádná socializační hra, protože na to není prostor.

V dřívějších letech fungoval parlament tak, že si žáci zvolili na seznamovacím kurzu svého vedoucího (používají označení boss). Ten se vždy před zasedáním sešel s koordinátorem, prodiskutovali spolu náplň setkání a vedoucí žák ho pak vedl sám podle připravené osnovy. Letos ale vybraná žákyně nebyla natolik zodpovědná, aby zasedání mohla vést sama (důvodem byla častá neúčast, nezájem), takže zasedání vede koordinátor se vším všudy – vede docházku, udává témata, pokládá otázky.

Na začátku se vždy udělá docházka, která se ale nezapisuje, jde spíše o upřesnění, kdo se nedostavil. Pokud jsou tito žáci omluveni u koordinátora, jejich absence se neřeší, pokud ne, jsou vysláni jiní žáci, aby se ujistili, že nejsou ve škole a na zasedání jen nezapomněli, nebo je něco nezdrželo.

Poté se za prvé domlouvají různé akce, které jsou většinou určeny koordinátorem podle toho, do jakého projektu je škola přihlášená. O projektech více v další kapitole.

Za druhé se řeší záležitosti týkající se školy, které jsou aktuální a vedení chce znát názor žáků, například omezení používání mobilních telefonů. Ve třetí řadě se pak řeší věci, které navrhnou samotní žáci, například se tak řešila změna zvonění, o kterém byla řeč v minulé kapitole, nebo domluva s kuchyní o zavedení jednoho týdne, kdy by se vařila každý den nějaká exotická kuchyně.

Role v parlamentu nejsou nastaveny a určují se podle projektu. Výběr je nechán na žácích, koordinátor zasahuje až ve chvíli, kdy se žáci nemohou shodnout, pak přidělí role on (podle toho, kdo co dělal minule, přemýšlí, zda není potřeba lidí víc, podle chování). Je snaha na jednu roli obsadit jak žáka staršího, tak mladšího, aby se novější žáci od starších přiučili, co a jak je potřeba dělat. Výjimkou je již zmíněná role bosse, o kterém se rozhoduje na harmonizačním kurzu, kde se hlasuje a vyhrává většina. Druhou výjimkou je role fotografa, kterou zastává chlapec, který se fotografování věnuje a spravuje i stránku na Instagramu.

Příklad průběhu zasedání

Nejdříve si koordinátorka udělala docházku, která byla nízká vzhledem k tomu, že velká spousta žáků byla na výjezdní akci. Hned na začátku se dvě žačky omlouvaly, že budou muset odejít dříve kvůli písemné práci, kterou zrovna píší. Následně na to přišel do třídy učitel s otázkou, zda je nutné, aby se dva žáci účastnili zasedání, jelikož je potřeba ve třídě. Koordinátorka mu řekla, že se pokusí zasedání zkrátit.

Poté se jeden z členů zeptal, zda by mu paní učitelka mohla osvětlit, proč se přešlo k zákazu telefonů během všech přestávek kromě velké. Bylo mu vyloženo, že na telefonech tráví většinu svého volného času, a učitelé si všimli, že žáci už spolu o přestávkách prakticky nemluví a zhoršuje se jejich představitost, a vedení školy se tak rozhodlo používání telefonu ještě více omezit.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o poslední zasedání tohoto roku, chtěla koordinátorka po všech zhodnotit, co se jim za ten rok nejvíce povedlo a na čem by měli příští rok zapracovat. Nejlépe všichni hodnotili akci se Světluškou, sbírání hraček a barevné dny (k tomu více v další kapitole). U akce Jarmark se několik žáků shodlo, že byl velký problém, že žakovský parlament pozdě určil téma a všichni tak měli málo času na přípravu. Vedoucí pro první stupeň navrhoval, aby se parlament scházel v příštím roce vícrát, protože podle něj setkávání jednou za měsíc není dostatečné. Boss pro druhý stupeň zmínil problémy s nedostatkem lidí při akci Běh pro Světlušku, kdy přišlo více dětí, než se počítalo, a bylo těžké tak zkoordinovat „pořadatele“, aby nikde nechyběli.

K tomu nepomohl ani fakt, že si role určili až v daný den a spoustu lidí si je nepamatovala, nevěděla, co je jejich náplní, a vznikl tak ještě větší zmatek.

Na závěr koordinátorka navrhla, že by se během června mohl parlament sejít u opékání buřtů a pobavit se o všem, co se letos dělo. Nicméně se jim nepodařilo najít společný termín kvůli různým akcím, které jsou v průběhu měsíce pořádány, takže se setkání nejspíše neuskuteční.

6.3 Projekt Světluška

Projekt Světluška se skládal ze tří částí. První část byla upravená verze parlamentního návrhu charitativního běhu, kdy žáci chtěli připravit větší akci i se zapojením rodičů a veřejnosti, ale časově a organizačně se to nezvládlo. Druhá část vznikla po domluvě koordinátorky a týmu ze Světlušky, do kterého se ale žáci také aktivně zapojili. Poté bylo třeba vymyslet ještě nějakou akci, kterou by uspořádali parlamentáci, a žákovský parlament přišel s nápadem koncertu.

První částí, kterou připravil ŽP, byl běh pro školní družinu, kterého se účastnilo 60 dětí. Žákovský parlament pro ně připravil stanoviště s úkoly. Běh vedl v parku okolo zoologické zahrady. Žáci si sami vybrali, kdo připraví trasu, kdo napíše úkoly i kdo bude u jednotlivých stanovišť. Úkoly byly v naprosté většině otázkové, kdy museli žáci vybrat správnou odpověď, jedním z úkolů ale bylo i porovnat 2 lékárničky a vybrat tu se správným vybavením. Na konci se prodávaly dárkové předměty od Světlušky, jejichž koupí mohli žáci přispět na nadaci. Tyto informace rodiče dostali již během třídních schůzek, v měsíčním plánu pro rodiče a i na webu školy.

Druhou akcí byla Návštěva potmě, která se konala pod nadací Světluška. Tým nevidomých připravil pro žáky 2. stupně interaktivní přednášky a předvádění různých pomůcek pro nevidomé i práci s asistenčními psy. Žáci žákovského parlamentu připravili následně stanoviště, kde spolužáci pracovali se zavázanýma očima a mohli si tak vyzkoušet některé tyflopedické pomůcky jako třeba zvuková pexesa, hmatové knížky apod. Členové žákovského parlamentu dostali krátkou instruktáž, aby věděli, jak se s pomůckami správně pracuje, a mohli vést stanoviště sami.

Poslední částí byl benefiční koncert v kině Varšava, kde vystoupili žáci bývalí i současní, i někteří hosté (např. Jakub Děkan). Koncert byl jak pro rodiče, tak pro veřejnost. Součástí byla i výstava obrazů zrakově postižených umělců. Koncert byl nápad dětí, ale organizačně jej zajišťovala koordinátorka (dělala program, zajišťovala obrazy apod.). Žáci parlamentu pomáhali při výzdobě sálu, dělali plakáty, vybírali dobrovolné

vstupné a prodávali dárkové předměty. Podle koordinátorky se žáci zapojili tak, jak to odpovídá možnostem jejich věku 9-15 let a získali touto akcí sebevědomí a velké množství zkušeností.

Finance jim poskytl krajský grant, navíc se parlament přihlásil do projektu Dobrodruzi ve spolupráci se společností VIA, kde si školy registrují svou benefiční akci. Pokud vyhrají, jsou jim poskytnuty jak metodické semináře, tak finanční obnos. Materiál si žáci obstarávají sami, pokud na to, co mají na starosti, něco potřebují, nakoupí si to, poté doloží účtenkou a peníze jim jsou proplaceny.

Žáci vytvořili plakát a pozvánku pro web školy a připravil informace i na nástěnkou. Na Instagramu pak byly k vidění fotky ze všech akcí. O jejich úsilí se psalo například v Liberecké drbně, ale i na stránkách Českého rozhlasu.

Žáci považovali akci za velmi povedenou, za dobrovolné vstupné se vybralo hodně peněz, jen za koncert to bylo přes třicet tisíc korun. O koncertu se psalo i v již zmíněném Českém rozhlase, a za velmi povedený koncert považoval například i výtvarný umělec Lukáš Černý.

Členové parlamentu si byli vědomi nedostatku při běhu pro družinu. Nepočítali s tak velkou účastí dětí, takže na stanovištích vznikaly zmatky. Co kdo bude přesně dělat, si navíc vysvětlili až ráno před samotným během, takže další chaos nastal kvůli tomu – žáci občas nevěděli, kde mají být, co je přesně náplní jejich práce, zapomněli, že mají přeběhnout tam apod. Shodli se na tom, že pro příště se musí lépe zorganizovat a přesně a jasně si určit, co kdo má udělat.

S vedením školy celou tuto akci projednávala koordinátorka sama, jelikož všechny tři akce byly velmi náročné a bylo potřeba domluvit spoustu věcí.

6.4 Další akce

Pod záštitou projektu Hrdá škola se škola zapojila do tří projektů, které budou níže popsány. Projekt Hrdá škola si dává za cíl oživit školní život. Každá škola se může zapojit do libovolného projektu a nahrát fotky z jeho průběhu. Na konci se pak losují vítězové. Projekty obsahují i předpřipravené materiály především k propagaci. Projekt vznikl pod vedením School United, kteří sami sebe charakterizují takto: *„Jsme parta mladých lidí, kteří si dali za cíl pomoci českým školám posilovat vztah svých studentů ke*

své škole. Inspirovali jsme se v USA, kde školy intenzivně pracují na tom, aby se jejich studenti cítili ve škole dobře a byli na svoji školu patřičně hrdí.,⁹²

Barevné dny

Každý den po dobu jednoho týdne je vyhlášena barva, do které mají žáci sladit co nejvíce kusů svého oblečení. Letos bylo pondělí barevné, úterý červené, středa modrá, čtvrtek zelený a pátek černý.

Teplákový den

Jak už název napovídá, je vybrán den, kdy mají žáci přijít do školy oblečení v teplákách. V tomto případě nastal střet mezi žákovským parlamentem a některými učiteli, jelikož tento den padl na výročí úmrtí Jana Opletala.

Halloween

Jako tradičně se soutěžilo o nejlepší masku, ve které žáci přišli ráno do školy, ale ve školním klubu také parlament zorganizoval pro mladší žáky soutěže a diskotéku.

Adventní trhy

Žákovský parlament měl vlastní stánek s obrázky a kavárnu, v rámci kterého vybral 2100 Kč, které žáci poslali nadaci Světlo pro svět, která pomáhá zrakově postiženým v rozvojových zemích.

Jarmark

V rámci jarmarku si každá třída připravuje vlastní program a stánek (s výrobky, cukrovím). Učitelé, rodiče, známí si mohli ve smluvený den cokoli zakoupit a podívat se na doprovodný program. Výdělků si nechává každá třída za sebe a dává je do třídního fondu. Žákovský parlament zde plní úlohu volby tématu.

Thanksgiving Tuesday

Ve spolupráci s nadací ADRA žákovský parlament obeznámil školu s projektem sbírání hraček. Žáci i učitelé přinesli hračky, které parlament vybíral a následně předal společnosti ADRA, která je prodala. Získané peníze šly pak na pomoc seniorům.

⁹² *Schools United/Projekt Hrdá škola.* [online]. [vid. 2019-06-09]. Dostupné z: <https://schoolsunited.cz/projekt-hrda-skola>

Stoleté výročí

Parlament připravil nástěnku připomínající naše výročí a zástupci pronesli slavnostní hlášení a poté zazněla hymna. Následně se přesunuli před Severočeské muzeum v Liberci a před sochu Tomáše Garrigue Masaryka položili květinu.⁹³

6.5 Fungování parlamentu, očekávané výstupy a kompetence

Co se týká komunikativních kompetencí je to v tomto případě trochu jinak – na začátku zasedání nejsou zařazeny žádné aktivity, zasedání vede koordinátor, který sám informuje i učitele na společných schůzkách. Naopak se zástupci tohoto parlamentu účastní pravidelně schůzek libereckého magistrátu, kde mají možnost diskutovat o změnách, které by v jejich městě uvítali. Rozvinutá je tu také Mediální výchova, jelikož žáci sami přidávají články na web školy, do měsíčního zpravodaje a na své instagramové stránky. Komunikační pravidla tu nejsou pevně nastavena, paní koordinátorka předpokládá, že všichni zásady znají a budou je dodržovat.

Sociální a personální kompetence jsou naplňovány během harmonizačního kurzu, který provází zkušení lektoři. I tady je snaha párovat ke každé roli jednoho mladšího a jednoho staršího žáka, aby se naučili navzájem spolupracovat. Pevně je tu dána role jen bosse (a fotografa), který ji letos ale bohužel příliš nenaplňuje. Paní koordinátorka to vyřešila tak, že vedení schůzek vzala na sebe a příliš nepočítá s jeho pomocí. Žáci si tuto pozici volí na harmonizačním kurzu, je tedy otázkou, zda je to dobré řešení, protože po tak krátké době u nich spíše vyhrávají sympatie, než zodpovědnost a přínosnost pro tým. Pokud by to takhle zůstalo, stálo by za to promyslet možnost odvolání bosse v případě, že neplní své povinnosti. Přehlédnou-li fakt, že tak velká část práce zůstává na koordinátorovi, nedává to dobrý příklad ostatním žákům, když vidí, že ani vedoucí skupiny nemusí svou roli plnit svědomitě.

Občanské kompetence velmi úzce souvisí s problémem neplnění rolí, které je tu tak trochu přehlíženo. V tomto ohledu nejsou dle mého názoru občanské kompetence naplňovány. Kulturní a historické dědictví se oslavilo i tady při příležitosti stoletého výročí republiky. Paní koordinátorka se zmínila, že se dvakrát stalo, že se „zábavný“ projekt překryl s nějakým významným dnem (viz smrt Jana Opletala a Teplákový den) a na škole z toho vznikl problém mezi některými učiteli. Problémem je, že škola některé akce plní v rámci projektu Hrdá škola (viz popis projektů), které jsou dnem přesně ur-

⁹³ Čerpala jsem z vlastního pozorování zasedání, z rozhovorů s koordinátory i ze školních stránek <https://www.zslesni.cz/zakovsky-parlament.html>

čené, není to tedy tak, že by se parlament nezajímal o kulturní a historické milníky. Nicméně by asi bylo žádoucí příště lépe promyslet, co je vhodnější upřednostnit.

Do Výchovy demokratického občana spadají požadavky komunikace, prezenčních dovedností, uvažování o problémech pomocí reflexe. O problematice rolí jsem se již zmiňovala. Tato škola není výjimkou, co se týká věrohodnosti voleb, nicméně tu neprobíhá inaugurace, ani podpis smlouvy, což věrohodnost a důležitost parlamentu může snižovat. Stejně jako nepřítomnost zástupců parlamentu na schůzkách učitelů. Žáci se ovšem podílí značně na chodu školy – probíralo se zde omezení používání telefonů a členové parlamentu se zasloužili o změnu zvonění.

Osobnostní a sociální výchovu vezmu do třetice ze stejného hlediska. Žáci reagují na žákovský parlament vesměs kladně, akce jsou pro ně zajímavé. Navíc se na většině akcí všechny třídy velmi aktivně podílí (mají svůj stánek, vystupují, přispívají hračkami, plní požadavky oblečení). Časté jsou také akce pro mladší žáky nebo pro družinu, což podporuje též vztahy mezi staršími a mladšími žáky. U učitelů je to horší, což se ukázalo na samotném zasedání, kdy přišel učitel a žádal, aby se dva žáci co nejdříve vrátili do třídy, protože je tam potřebuje a tady se stejně nic neděje. Pokud učitelé dávají tyto názory najevo před žáky, mohou z toho sami žáci mít pocit, že nedělají nic důležitého.

V projektech, které byly vyjmenované v předchozí části, se pokusím zhodnotit jejich propojenost s RVP, tak jak jsem ho rozebrala v první části práce. Nebudu se již zmiňovat o komunikativních, sociálních a personálních kompetencích, ve smyslu, že žáci spolupracovali, domlouvali se na průběhu, použili rozhlas, oznámili to panu řediteli, ani o Výchově demokratického občana či občanských kompetencích ve smyslu přijetí odpovědnosti za svou roli, jelikož toto splňují do určité všechny projekty. Budu se spíše věnovat obsahu činností a na podporu čeho se projekt a akce zaměřují. Barevné dny, Teplákový den a Halloween měly za cíl zpříjemnit žákům pobyt ve škole, nebudu se jimi tedy více zabývat.

Parlament dává velký důraz na solidaritu, což je klíčové téma Výchovy k občanství. Žáci vybírali v rámci adventních trhů peníze pro nadaci Světlo pro svět, pro nadaci Světluška uspořádali jak prodej suvenýrů, tak koncert pro veřejnost, vybírali hračky a výtěžek poslali seniorům. V rámci projektu Světluška se učili i pracovat s tyflopeditickými pomůckami a slepeckými psy a sami si tak zkusili, jak těžký je život zrakově postižených lidí a jak moc si zaslouží naše pochopení a toleranci.

Adventní trhy navíc rozvíjeli kompetence pracovní, když si žáci sami stavěli a vybavovali stánek. Thanksgiving Tuesday byl postaven na spolupráci, kdy parlamentáři vybírali a shromažďovali hračky od žáků a učitelů, a následně je pomohli naložit k odvozu zástupcům ze společnosti ADRA.

Běh pro družinu z akce Světluška dával velký důraz na spolupráci a odpovědnost, jelikož členů bylo málo, dětí naopak hodně a běh byl poměrně dlouhý - bylo tak důležité si pomáhat, plnit své povinnosti, pamatovat si, kde má člověk co udělat. Krom toho bylo důležité komunikovat s mladšími dětmi, aby všichni tratí proběhly v pořádku a správně. Tudíž komunikační a sociálně personální kompetence tu byly zásadní. Stejně tak ty občanské, když budeme mluvit o velké zodpovědnosti žáků parlamentu. Druhá část projektu kladla důraz především na to, aby žáci poslouchali, co jim lektoři říkají, co jim vysvětlují, aby to pak mohli předat pomocí úkolů spolužákům. Žáci se tu učili manipulovat s tyfopedickými pomůckami, což spadá pod kompetence pracovní. Příprava divadla pro koncert obnášela spoustu úkonů, jako třeba výrobu plakátů, výzdobu, prodej předmětů, při kterých žáci rozvíjeli především tvořivost, která také naplňovala OSV. Všechny akce však samozřejmě sloužily ke zlepšení mezilidských vztahů, díky čemuž byla role OSV prvořadá.

Oslavou stoletého výročí naší republiky si žáci vzpomněli na nejdůležitější událost pro náš národ. Nástěnkou si připomněli historická fakta, v rámci VKO si zazpívali hymnu a uctili prvního československého prezidenta. Jarmark pak naplnil opět dovednosti OSV pomocí utužení vztahu s rodiči a pracovní kompetence při výrobě předmětů i stánků. Účinnou pomoc v rámci občanských kompetencí poskytl parlament při řešení tématu mobilních telefonů a změny zvonění.

Závěr

V první části práce jsem se pokusila nastínit význam pojmu participace. Nejdůležitější definicí pro tuto práci se stala participace jako oprávněné podílení na spolurozhodování, vyslechnutí, navrhování, uplatňování vlastních názorů, zájmů a odpovědnosti. Zmíněna byla role Listiny základních práv a svobod a Úmluvy o právech dítěte. V první zmíněné listině bylo uzákoněno právo na podílení se na správě věcí veřejných. Druhá listina ukládá každému dítěti právo svobodně vyjadřovat své názory, a to na všechny náležitosti, které se jej týkají. Roku 1992 Evropská správní komise definovala participaci mládeže jako právo mladých lidí podílet se na životě společnosti, právo ovlivňovat dění okolo sebe demokraticky a právo podílet se na procesech sloužících k rozvoji politiky vůči mládeži. Participace žákovská se od ní liší tím, že se týká pouze spoluúčasti na životě školy, nikoli na životě celé společnosti.

Poté jsem věnovala pozornost podobám žákovské participace, kde jsem se opřela o model R. Harta, P. Tresedera a K. Dürra. První dva se shodují v tom, že pravá participace začíná až ve chvíli, kdy se žáci vědomě zapojují do projektu, v kterém vidí smysl, a dospělí respektují jejich názor. Stupně participace se pak odvíjí od toho, jak velkou roli a důležitost v nich žáci mají. K. Dürr dělí participaci na tu, která je založena na volbě zástupců, která se uplatňuje při potřebě řešit aktuální problémy v každodenním životě školy, která vzniká za účelem vyřešení konkrétního problému pomocí mluvčích, participaci vzniklou za účelem realizace žákovského projektu a na participaci simulovanou prostřednictvím her.

Další velká kapitola se týkala již samotné žákovské samosprávy. Nejdříve jsem se věnovala historii, od myšlenek žákovského sdružování ve starověkém Řecku, přes volební akt na středověkých univerzitách, Kodicialův řád ustanovující první úřady a jejich úkoly, volené desátníky Jana Ámose Komenského, k systému školních úřadů na konci 19. století a od nich k prvním pokusům o zřízení žákovských samospráv na začátku století dvacátého. Roku 1905 u nás proběhl první pokus na reálce v Žižkově, kde se stavělo především na mravní výchově a na tom, že dítě se musí pro činnost nadchnout. Nejužší vztah ke škole měly školské úřady ale až v zavedených pokusných školách v Praze, Humpolci a ve Zlíně, vznikajících od roku 1929. Tady už mluvíme o organizační struktuře žákovské samosprávy. Po válce následovalo rušení, a i když po roce 1968 začaly opět vznikat a roku 1972 vychází Metodický návod k organizaci a činnosti žákovské

samosprávy, na úroveň, na jaké byla samospráva ve třicátých letech, se již ve 20. století nedostala.

V dnešní době žákovskou samosprávu definujeme jako samosprávný orgán vytvářený žáky nebo studenty školy, který slouží jako výchovný prostředek, jímž se žáci spravují sami prostřednictvím zástupců, kteří byli pro svou důvěryhodnost zvoleni třídou. Strukturu žákovské samosprávy Vladimír Konvička vidí jako trojvrstvou – třídní (zástupci třídy), školní (zástupci školy) a oblastní (zástupci více škol v dané oblasti). V dnešní době se spíše mluví o struktuře žákovské samosprávy skládající se z třídních kolektivů, školního sněmu (neboli parlamentu) a žákovské rady, kterou tvoří nejdůležitější zástupci parlamentu, na kterých leží nejvíce práce.

Žákovská samospráva je složena z několika funkcí/rolí jako například z předsedy, místopředsedy, jednatele, pokladníka, zapisovatele, kulturního, politického a sportovního referenta, archiváře, referenta pořádku, kronikáře, fotografa apod. V dnešní době se chápe rozdíl mezi pojmy role a funkce. Role si žáci vybírají na delší dobu (např. na celý rok) a většinou se to týká parlamentu, který si žáci vedou sami. O funkcích naopak mluvíme tehdy, přiřazují-li se žáci k určitým úkolům u každého projektu zvláště.

Funkcí žákovského parlamentu bylo dříve pořádat sebevzdělávací akce, akce pro tělesné zotavení, pro společenské sblížení a sebevýchovu žáků. V dnešní době je cílem žákovského parlamentu především rozvíjení klíčových kompetencí a rozvoj dovedností, schopností a vědomostí definovaných skrze průřezová témata. Hlavní náplní jsou tedy zasedání, kde se řeší problémy školy a návrhy na akce, třídnické hodiny, kde by zástupci měli informovat spolužáky, a setkávání s vedením školy a učiteli. Další náplní je pořádání akcí, projektů, materiálních změn ve škole nebo podílení se na změně chodu školy. V práci jsem se zmínila také o nejčastějších námitkách a obavách při zavedení parlamentu – nejvíce se učitelé obávají toho, že jim parlament přinese jen více starostí.

Poté se práce již věnovala žákovským parlamentům. Ty vznikají buď z potřeb žáků, ředitele anebo ho iniciují koordinátoři. Parlament potřebuje k tomu, aby mohl začít fungovat, své prostory, časovou dotaci, podporu zanesením do ŠVP, potřebné vybavení a uzavření smluv. Důležité jsou také podmínky ze stran aktérů – ředitel musí parlament podpořit přes učitelský sbor, koordinátor dohlížet na jeho fungování, aniž by však přebíral práci žáků, členové by měli přicházet s vlastními nápady, reprezentovat třídu, přenášet do ní informace a plnit povinnosti, ke kterým se během zasedání upisují. Velký důraz je kladen na to, aby koordinátoři u žáků podporovali rozvoj odpovědnosti, spoluprá-

ce, komunikace, asertivity, diskutování, dodržování pravidel, ale aby nikdy nepřebírali role a úkoly, které jsou žáci schopni plnit sami.

Další důležitou součástí vzniku parlamentu jsou volby. Koordinátor musí promyslet, jak budou volby vypadat – od jakého ročníku bude možné stát se členem parlamentu, kdy se volby uskuteční a jak budou probíhat. Většinou se volí dva zástupci z jedné třídy, často ale platí omezení, že se neúčastní žáci do čtvrtého ročníku. Za efektivnější se považuje, pokud se volby neodehrávají každý rok, ale samozřejmě musí fungovat možnost změny zástupce, který sám chce, anebo pokud z jehož prací není třída spokojena. Jak budou volby probíhat je otázka toho, jak moc věrohodné je chtět koordinátora mít. Po zvolení se doporučuje uzavřít s žáky neformální smlouvu.

Žáci musí informace přenášet do tříd a různými prostředky své akce propagovat. Při přenášení do tříd je důležité rozvíjet u členů komunikativní schopnosti a naučit je dodržovat komunikační pravidla a pravidla správného vystupování. Žáci by měli obeznámit třídu nejlépe hned následující hodinu po skončení zasedání parlamentu, koordinátor by to měl domluvit s učiteli. S vedením by měli žáci komunikovat sami, ale i tady je důležité naučit je jak. O projektech, jejich výsledcích, požadavcích by měli mít možnost žáci informovat rozhlasem, pomocí školního časopisu či webu, nebo různými prezentacemi, které mohou přednést např. na schůzích učitelů. Školní parlament by měl mít také svou nástěnku, v dřívějších dobách se též vedla kronika.

Další podkapitolou byla otázka motivace a reflexe. Motivace by měla proběhnout již na zážitkovém/harmonizačním kurzu před začátkem pravidelných zasedání parlamentu. Na začátku každého zasedání se také doporučuje zařadit ledolamy/ledolamky/počáteční aktivity, které by měly sloužit k rozvoji spolupráce a komunikačních schopností. Reflexi je potřeba zařadit vždy alespoň v rozsahu 5-10 minut a zazní by měla jak pozitiva, tak věci, na kterých je potřeba do příště zapracovat. Pokud se hodnotí projekty nebo akce, je důležité tlumočit i názory spolužáků.

Následující kapitolu jsem nazvala Výchova k občanství, chápána tu je ale nikoli jako vzdělávací oblast v RVP, ale jako pojem synonymní k občanskému vzdělávání, pod který jsem zahrнула všechny očekávané výstupy, dovednosti, vědomosti a hodnoty, které by si žáci měli osvojit v rámci klíčových kompetencí, průřezových témat i vzdělávací oblasti Výchova k občanství. Cíle z Výchovy k občanství jsem vybírala u jednotlivých projektů daných parlamentů podle jejich náplně, předpokládala jsem však výskyt témat solidarity, tolerance a spolupráce. Z průřezových témat je nejdůležitější Výchova demokratického občana, která s pojmem žákovské samosprávy sama pracuje. Zde jsem

vybrala cíl „*umožnění participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků*“, potřebu „*rozvíjet a podporovat komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti*“, vedení „*k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení*“, a „*k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti*“. Osobnostní a sociální výchova by měla „*přispívat k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni*“, měla by „*utvářet a rozvíjet základní dovednosti pro spolupráci*“, a také rozvíjet „*základní dovednosti dobré komunikace*“. Mediální výchova se pak týkala práce s časopisem, rozhlasem, televizí či webem. Z dalších průřezových témat jsem se v práci okrajově dotkla Environmentální výchovy, především díky projektu Den stromů. Z občanských kompetencí jsem se zaměřila na ty, týkající se respektování druhých, chápání pravidel a povinností, rozhodování o vlastní zodpovědnosti a respektování/oceňování našich tradic jak kulturních, tak historických. Kompetence komunikační, sociální a personální se zaměřují na formulování a vyjadřování myšlenek, kultivovanost projevu, zapojení do diskuze, využívání informačních technologií, spolupráci, tvorbu pravidel, naslouchání. Kompetence k řešení problémů a kompetence pracovní se zaměřují na zodpovědnost za svá rozhodnutí, vymezování pravidel, a správnému využívání materiálů, nástrojů a vybavení.

V praktické části jsem se zabývala třemi žákovskými parlamenty, a to na ZŠ Zákupy, ZŠ Partyzánská v České Lípě a na ZŠ Lesní v Liberci. Informace jsem nasbírala ze zasedání, kterých jsem se účastnila, z rozhovorů s koordinátory a z webových stránek škol, na které mě všechny školy odkázaly. O každém parlamentu jsem uvedla obecné informace, týkající se počtu žáků, voleb, harmonizačního kurzu, využívané techniky, vybavení třídy apod. Poté jsem popsala strukturu zasedání, podle toho jak na škole probíhají, a detailně popsala jedno, které jsem sama viděla. Následoval výčet akcí za tento školní rok a podrobnější rozebrání jednoho projektu. Kapitoly o jednotlivých parlamentech jsou uzavřené komparací očekávaných výstupů, jejichž výčtu jsem se věnovala v práci předtím, s tím jak je parlament skutečně naplňuje. Abych tyto výčty znovu neopakovala, ráda bych na úplný závěr porovнала fungování parlamentů mezi sebou a to nejen podle již zmíněných očekávaných výstupů, ale i podle toho jak naplňují metodické příručky, či podle toho, jaký je jejich vztah s učiteli a zbylými žáky.

Z mého pohledu nejlépe funguje parlament na škole Zákupy. Nejlépe zde dodržují strukturu parlamentu, kterou popisují příručky – reálné volby, slavnostní inaugurace, podpis smlouvy, harmonizační kurz, přespávačka. Stejně tak fungují zasedání, které

mají přesně určený harmonogram, obsahující všechny důležité části. I vztah školy a parlamentu byl výrazně lepší než jinde. Tomu přispívá podle mě právě fakt, že se vše v parlamentu děje realisticky a s velkou vážností. Parlament se schází každý týden, má svou vlastní klubovnu, která je pro jeho účely vybavena. Jsou jasně nastavena pravidla průběhu, chování a komunikace. Jako jediný parlament má zasedání vedená předsedou z řad žáků, nikoli koordinátory. Rozvržení rolí na celý rok výrazně šetří čas při zasedáních a žáci za role cítí podle mě větší odpovědnost. Kladně hodnotím také to, že parlament má svou kroniku a k tomu příslušnou roli, že si vedou z každého zasedání sami žáci záznam a píší si seznam úkolů. Stejně tak i zbylé role, které se třeba nezdají tak zásadní, například časoměřič, pořádníci, dávají žákům pocit, že jsou nezbytnou součástí týmu, a nikdo si tak na zasedání nepřijde nevyužití, i pokud zrovna nemá nápady, nebo co říct.

Že zákupský parlament pořádá mnohem více akcí, vychází z toho, že se parlament schází častěji než ty zbylé. Nicméně díky tomu pokrývají největší spektrum různých oblastí – charitativní akce (sbírka pro Medouška, Vánoční jarmark), kulturně historické projekty (Stoletá výstava, stoleté výročí), rozvoj čtenářství (Noc s Andersenem, knihovničky), zvelebování školy jak pro žáky (losování obědů, knihovničky), pro učitelé (Den učitelů), tak pro rodiče (cukrárničky), podporují samostatné praktické činnosti a výrobu (cukrárničky, Vánoční jarmark), rozvoj organizačních schopností (pořádání setkání parlamentu Libereckého kraje), spolupráci s jinými parlamenty (setkání libereckých parlamentů, spolupráce s ZŠ v Litvínově), inscenují poznávání fungování státu (návštěva Senátu). Tyto akce ale významně doplňuje projekt Den stromů a Mezigenerační setkávání pořádané českolipskou školou, z nichž první výrazně podporuje Environmentální výchovu a druhý plní kompetence přes sociální a personální rozvoj k výchovně-občanskému tématu solidarita. Liberecká škola má zase výsadní místo, co se týká charitativních akcí. A co se týká akce pro Světlušku je nutno dodat, že takto rozsáhlý a náročný projekt nikde jinde na škole nepořádali.

Jak už jsem naznačovala v předchozích částech, měla jsem pocit, že Zákupský parlament sice vylepšuje chod školy, ale neprodiskutovávají se zde žádné velké změny týkající se např. oprav školy nebo změn fungování. Parlament zkrátka přichází s novými věcmi, které život ve škole zpříjemní, nicméně to nijak výrazně neovlivňuje celý chod školy jako jinde. Tak například českolipský parlament jedná o založení školního časopisu, podílel se na rozhodnutí o materiálních změnách ve škole, liberecký parlament zasáhl do otázky zvonění i používání mobilních telefonů.

Svou strukturou se českolipský parlament k tomu zákupskému velmi blíží – od voleb až k zasedání, to zde funguje velmi podobně. Rozdíl je jen v tom, že partyzánský parlament nemá svou stálou klubovnu a tím pádem nic, co se k ní váže, schází se jen dvakrát měsíčně, role se tu určují u každého projektu zvláště a zasedání vedou jen koordinátoři. Především poslední zmíněná věc mi přijde poměrně zásadní a myslím si, že má velký vliv na chod parlamentu. Navíc tu je problém v postojích učitelů a žáků k parlamentu, které jsou na této škole i přes věrnost působení celého parlamentu, projektů i jeho výsledků negativní. Za menší nedostatek tohoto parlamentu považuji to, že žáci nepíší články na web sami a vzhledem k tomu, že nemají k dispozici ani časopis, žáci jsou o tuto funkci ochuzeni.

Liberecký parlament funguje o poznání hůř, budu-li to brát z pohledu metodických příruček a srovnání toho, co jsem v jednotlivých parlamentech viděla. Chybí zde slavnostní jmenování, podpis smluv, počáteční aktivity rozvíjející spolupráci a komunikaci. Zasedání probíhá jen jednou za měsíc, vede ho sám jeden koordinátor, který má často i plné ruce práce s rozsáhlými projekty, které není možné nechat jen na žácích. Stejně tak vidím velký problém v neplnění role bosse, ke kterému jsem se vyjadřovala v předchozí kapitole. Kromě projektů a účasti na životě školy, které byly již zmíněny, hodnotím velmi kladně to, že žáci sami přispívají jak na web školy, tak do zpravodaje a že se účastní schůzek magistrátu. Ještě bych zavedla účast zástupců na schůzkách učitelů, aby tato funkce opět nespočívala na koordinátorovi.

Seznam použitých zdrojů

- BÍLEK, Pavel. *Výchova a vzdělávání v oblasti lidských práv: (referenční příručka pro pedagogy středních a vyšších škol)*. Praha: Český helsinský výbor, 2002. ISBN 80-86436-10-1.
- EGER, Ludvík, ed. *Komunikace školy s veřejností*. Plzeň: Západočeská univerzita, Katedra marketingu, obchodu a služeb, 2001. ISBN 80-7082-828-5.
- GUASTI, Petra a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-7330-091-5.
- HAZLBAUER, Tomáš, Kamila PETROVSKÁ a Filip HOTOVÝ. *Žákovský parlament I.: Jak začít s parlamentem, aby brzy neskončil*. V Praze: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-1-1.
- HAZLBAUER, Tomáš, Kamila PETROVSKÁ a Filip HOTOVÝ. *Žákovský parlament II.: Jak vybrat zástupce tříd a udělat z nich dobrý tým*. V Praze: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-2-8.
- HAZLBAUER, Tomáš, Kamila PETROVSKÁ a Filip HOTOVÝ. *Žákovský parlament III.: Jak vést zasedání, aby nás to bavilo*. V Praze: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-3-5.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HRADEČNÁ, Marie, Helena HEJLOVÁ a Jiřina NOVOTNÁ-DĚDEČKOVÁ. *Práce učitele s právy dítěte*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy - Středisko vědeckých informací, 1996. ISBN 80-86039-16-1.
- KANTOVÁ, Anna, Jan TÝML a Jan KOSINA. *Společenská škola: Žákovská samospráva, školní kluby a společná shromáždění na škole II. stupně*. V Praze: Dědictví Komenského, 1934. Spisy Dědictví Komenského.
- KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- KONVIČKA, Vladimír. *Žákovská samospráva: dětská organizace jako jeden ze základních prostředků k výchově svobodného, lidově demokratického, sociálně citícího a charakterního československého občana*. V Brně: Komenium, 1947. Praxe na školách obecných a měšťanských.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ŠTURMA, Jaroslav a Kamil JANIŠ, ed. *Práva a participace dětí v rodině, ve škole a ve veřejném životě: sborník z pracovního semináře konaného 21.4.1999*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-507-x.

Online zdroje

ADAMCOVÁ, Ludmila. Žákovská samospráva aneb Nic nového pod sluncem. *Pedagogická orientace* [online]. 2002, **12**(3), 76-80 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/pedor/issue/viewIssue/648/pdf_44

HORSKÁ, Viol. Ikona teoreticky Ke koncepci vzdělávacího obsahu Výchovy k občanství. *Metodický portál RVP* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/285/ke-koncepci-vzdelavaciho-obsahu-vychovy-k-obcanstvi.html/>

KAPLÁNEK, Michal a Martina KOČEROVÁ. Participace – nejlepší způsob výchovy k demokracii. *E-pedagogikum: Nezávislý odborný časopis pro interdisciplinární výzkum v pedagogice, s ohledem na pedagogiku, speciální pedagogiku a didaktiky oborů* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, (1) [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: http://old.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/2011/e-pedagogium_1-2011.pdf

KUDYVEJS, Miroslav. Žákovská samospráva. *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/636/ZAKOVSKA-SAMOSPRAVA.html/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

REDLICOVÁ, Jitka. Participace žáků na životě školy: staronové téma pedagogiky. *Studia pedagogica* [online]. 2006, **54**(11), 145-157 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/432/588>

Schools United/Projekt Hrdá škola. [online]. [vid. 2019-06-09]. Dostupné z: <https://schoolsunited.cz/projekt-hrda-skola>

Soustavná podpora občanského vzdělávání na školách. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/soustavna-podpora-obcanskeho-vzdelavani-na-skolach>

TUPÝ, Jan. Průřezová témata. *Metodický portál RVP* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2019-03-02]. Dostupné z:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/338/PRUREZOVA-TEMATA.html/>

Základní škola, Liberec, Lesní 575/12, příspěvková organizace. [online]. [vid. 2019-06-09]. Dostupné z: <https://www.zslesni.cz/>

Základní škola Partyzánská. [online]. [vid. 2019-05-27]. Dostupné z:

<http://www.zspartyzanska.cz/>

Základní škola a Mateřská škola Zákupy, příspěvková organizace. [online]. [vid. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.zszakupy.cz/>